

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Hülya ÇEVİRME

AHMET KUTSİ TEGER'İN TÜRK FOLKLORUNA VE
HALK EDEBİYATINA KATKILARI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Yöneticisi
Prof. Dr. Muhan BALI

ERZURUM — 1992

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
1. ÖNSÖZ	
<u>I. BÖLÜM</u>	
A) A.Kutsi Tecer'in Hayatı ve Eserleri	1
1- Hayatı	2
2- Eserleri	3 - 4
<u>II. BÖLÜM</u>	
B) A.Kutsi Tecer'in Folklor ve Halk Edebiyatıyla İlgili Çalışmaları	5 - 11
1- Bu Konuda Çalıştığı Resmî Kuruluşlar, Yayın Organları ve Hizmetleri	
2- Halk Tiyatrosu İle İlgili Çalışmaları	
a- Halk Tiyatrosu İle İlgili Makaleleri	12 - 17
b- Halk Tiyatrosu İle İlgili Araştırma: Köylü Temsilleri	18 - 20
c- Tiyatro Eserlerinde Folklor Esintileri	21
3- Şiirlerinde Folklor ve Halk Edebiyatı Unsurları	27 - 47
<u>III. BÖLÜM</u>	
C) A.Kutsi Tecer'in Folklor ve Halk Edebiyatı Üzerine Düşünceleri	
1- Halk Şiiri ve Halk Musikisiyle İlgili Düşünceleri	43 - 50
2- Halk Edebiyatı ve Folklor	51 - 53
3- Tecer'e Göre Halk Evleri	54 - 57
<u>IV. BÖLÜM</u>	
1- Tecer'in Folklorcu Yönü İçin Kimler Ne Dedi ?	58 - 63
2- Bibliyografya	64 - 68
3- Summary	69

Ö N S Ö Z

Şiirimizde ve folklorumuzda büyük yeri olan A.Kutsi TECER, engin kültürü, derin sezişi ve büyük şair ruhuyla bir sanat, kültür ve fikir adamıdır.

1930' larda Sivas'ta öğretmen iken gevresine, halka büyük bir inanç ve duyarlılıkla yaklaşır. Sivas'ta bu Orta Anadolu'nun sayılı eski kültür ve medeniyet merkezinde, önce Saz şairlerini bir araya getirerek 5 Ekim 1931'de Halk Şairleri Bayramını düzenler. Amacı Türk şiirinin asıl kaynağına yönelmektir.

Ardından " Halk Şiirleri Koruma Derneği " ni kurarak bir yandan milli, öz şiirinin asıl kaynağını işaret eden bir toplu hareket, öbür yandan Sivas Halayları ile başlayan milli oyunlarımıza yönelişi bir ömür boyu devam eder.

1940'ların en büyük fikir ve sanat organı Ülkü'yü yönetir. Bu dergide saz şairi, milli musiki ve milli edebiyat yolunda yeni düşünceler ortaya atar. Milli sanatla ilgili yazılarıyla Ülkü'yü meşale haline getirir. Böylece folklor " aktüel " hale gelir. Yurdun dört bucağından araştırmalar gelmeye başlar. Bu sırada Halkevlerini yönetir. Ankara Radyosu'nun Yurttan Sesler Korosuyla memleket türkülerini bütün ülkeye duyurur.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesindeki Halk Edebiyatı Kürsüsüne büyük önem kazandırır. Güzel Sanatlar Akademisindeki **batı** hayranlığı A.K.TECER sayesinde öz'e döner.

Yaptığı araştırmalar, yazdığı tiyatro eserleri ve şiirleri hep Türk halkının folklorundan, yaşantısından izler taşır.

Biz bu çalışmamızda A.Kutsi TECER'in halk edebiyatımız ve folklorumuz için yaptıklarını araştırmaya çalıştık. Araştırma boyunca bizden yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof.Dr.Muhan BALI ile Prof.Dr.Bilge SEYİDOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

I- BÖLÜM :

A) A.Kutsi TECER'in Hayatı ve Eserleri

1- Hayatı :

A.Kutsi TECER 4 Eylül 1901'de Kudüs'te dünyaya geldi. Babası Eğinli Hacı Hasan Zade Abdurrahman Bey, annesi Hatice Hanımdır.

TECER ilk olarak Kudüs'te Fre' res Okulunda, sonra Kırklareli ilk ve ortaokullarında, İstanbul'da Kadıköy Sultanisi'nde okudu. 1922'de İzmir'de Halkalı Ziraat Okulu'nu bitirdi. Bir yıl süre ile İzmir'de bir çiftlikte çeşitli tarım işlerinde ve ziraat ve Ticaret Gazetesinde çalıştı. Yüksek Öğretmen Okulu öğrencisi olarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin Felsefe bölümünde yüksek öğrenimini yapmaya başladı. Paris'e giderek 1925 - 1927 yılları arasında Sorbanne Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde iki ders yılı okudu. 1929'da İstanbul'daki öğrenimini tamamlayarak Felsefe bölümünden diploma aldı.

1930 yılında Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü ve Öğretmen okulu Türkçe ve Edebiyat Öğretmeni oldu. 1930 - 1934 yılları arasında Sivas Lisesi Edebiyat Öğretmeni ve Milli Eğitim Müdürü olarak yöneticilik yaptı.

1934 - 1941 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'nü yaptı. Bu arada ek görev alıp Gazi Lisesi felsefe öğretmenliği, Gazi Eğitim Enstitüsü kompozisyon öğretmenliği yaptı. 1941'den 1942'ye dek Milli Eğitim Bakanlığı'nda Talim ve Terbiye Kurulu Üyesi olarak çalıştı. Bu arada Adana ve Urfa Milletvekilliklerinde bulundu. Daha sonra siyasetten isteyerek uzaklaştı. 1941 - 1945 yılları arasında Ülkü Dergisini yönetti. Halk Evleri Şefi olarak da çalıştı.

1946'da Gazi Eğitim Enstitüsü'ne felsefe öğretmeni olarak atandı. 1948'de Devlet Konservatuvarı Türk Edebiyatı Öğretmeni oldu. 1949'da Paris Türk Kültür Ateşesi Türk Deleğeliği ve öğrenci müfettişliğine tayin edildi. 1951'de yurda dönüşünde, Galatasaray Lisesi Edebiyat Öğretmeni, 1953'de ise İstanbul Belediye Konservatuvarı tiyatro ve tarih öğretmeni oldu. 1957'de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi öğretim üyesi olarak estetik dersleri vermeye başladı.

Bu arada İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat

Bölümünde Gazetecilik Enstitüsü Öğretim Üyeliği yaptı. Ayrıca İstanbul Radyosunda folklor ve halk edebiyatı dersini verdi.

1966'da emekli oldu. Bir yıl sonra 23.7.1967'de Pazar günü Siroz hastalığından öldü.

2- Eserleri :

1- Şiirler. Sivas 1932 Kâmil Matbaası.

Şair Sivas'ta iken bastırıldığı 21 sayfalık küçük bir kitapçaktır. 250 adet basılıp ve yalnız dostlarına hediye ettiğinden kütüphanelerde mevcut değildir. Diğer yazdığı şiirler ise çeşitli dergilerde yayınlanmıştır.

1933 - 1935 ve 1960 yılları arasında Varlık'ta, 1939'da Oluş, 1941 Yücel, 1941-1945 Ülkü, 1953-1954'de Türk Düşüncesi gibi dergilerde şiirler yazmaya devam etti.

2- Sivas Halk Şiirleri Bayramı - Sivas 1932 :

Sivas'ta öğretmen iken Sivas çevresindeki Halk Şairlerini toplamak suretiyle bizde ilk defa bu şekilde yeni folklor şenliği düzenledi.

3- Köylü Temsilleri, Araştırma 1940.

4- Koçyiğit Köroğlu :

Piyes, ilk defa Ülkü Mecmuası'nda tefrika edildi. 1969 yılında Bin Temel Eser'de yayınlandı. Ankara Devlet Tiyatrosunda 1961'de oynandı.

5- Yazılan Bozulmaz : Piyes Ankara'da 1946'da Devlet Konservatuarında sahnelendi. Eser basılmadı.

6- Köşebaşı : İstanbul Şehir Tiyatrosunda 1948'de oynandı. Nüvit ÖZDOĞRU tarafından The Neighbourhood adıyla İngilizce'ye çevrildi.

7- Bir Pazar Günü :

Piyes, 1957'de Teknik Üniversite Tiyatrosu tarafından sahneye konmuştur. 1959'da da Genç oyuncular bu oyunu sahneye koydular.

8- Satılık Ev :

Piyas 1961'de İstanbul Şehir Tiyatrosunda oynandı. Eser basılmadı.

9- Yayınlanmamış ve oynanmamış diğer oyunları ise şunlardır;

Avşarlar,

Didonlar

Arkadaş Hatırı

Yüzük Oyunu

Ömür Yolu

Sunalar

II. BÖLÜM

B) A.Kutsi TECER'in Folklor ve Halk Edebiyatıyla İlgili Çalışmaları

1- Bu konuda çalıştığı Resmi kuruluşlar, Yayın Organları ve Hizmetleri:

Çağımızın belli başlı yazar ve ozanlarından olan A.Kutsi TECER, daha çok oyun yazarı, halk kaynaklarından esinlenen coşkun bir ozan, çeşitli yönleri ile halkbilim alanına girmiş başarılı bir folklor adamı olarak ün salmıştır.

A.K.TECER folklorumuzun aydınlarca unutulduğu, daha doğrusu Türk folkloru ve halk edebiyatının daha dikkati çekmediği bir dönemde ona layık olduğu ilgili gösteren ilk sanatçıdır. O yazılı eserlerinden çok teşkilatçı çalışmaları ile folklorumuza hizmet etti (1).

Halk kaynaklarına yönelişini A.K.TECER şöyle açıklıyor : " Üniversiteli bir gençtim."Edebiyata da ilgin vardı. Bazı mecmualarda şiirlerimi neşretmiştim.. Bir aile ziyareti için Denizli'ye gitmiştim. Bir gün, civarda dolaşırken, biraz dinlenmek için bir umak kıyasında oturmuştuk, yanımızda köylüler de vardı. Orada şen fıkralar, eğlenceli hikâyeler söylediler. Bir tanesi de beyitler okudu. Bunlar mükemmel dizilmiş, ölçülü, kafiyeli sözlerdi. Hayretimi saklayamadım...

Hevesili yeni bir öğretmendum... Sivas'ta bulunuyordum. İlk önce muhittin zengin halk kültürü dikkatimi çekti. Halk Şairleri bayramı yapıldı. Halk şairleri ile biraraya geldik. Günlerce bize olgun sanatlarının örneklerini verdiler. Coştular. Coşturdular. Köklü, mükemmel bir kültür mahsulü olan bu gür-rah, çağiltılı ve ışıklı bir su gibi akan şiir tezahürünün önünde hayranlık duydum. Onların bu derece yakınlıkla, muhabbetle yarattıkları şiir havasına ben de kendince bir şey katamaz mıydım? İşte bizim şiirlerimizin de konuştuğumuz gibi bir dili, hatta onlarınkine yakın bir şekli vardı. Ben de aralıkta bir, dilimin ucuna kadar gelen şiirleri okumak istiyordum. Bir kaç kere yutkundum. Mısralar damağıma yapışıp kalıyordu. Bir türlü okuyamadım. Kendi kendime; " Acaba, dedim biz bu insanlar için söylemiyor muyuz ? " (2) "

---

(1) Cahit Öztelli; Tecer'in Folklorumuza Hizmeti; T.F.A Sayı 218 Eylül 1967

(2) A.K.Tecer; Acaba ? Oluş, no: 17 Cilt 1, Kisan 1939

TECER, 1927 yılında öğrencidir. İstanbul'da Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümündedir. 1927 tarihi, yeni devlet merkezinin kültür hayatı yönünden çok mühimdir. O yıl Ankara'da ilk adı " Anadolu Halk Bilgisi Derneği " olan sonradan Anadolu yerine Türk olan cemiyet az zamanda Ankara'da ve bir kaç şehirde dalbudak saldı ve alakâ uyandırdı.

" Derneğin İstanbul şubesini M.Halit, Yusuf Ziya, A.Kutsi teşkil ederler. O yıl sonlarında Ankara'da Türk Halk Bilgisi milli kongresi hazırlanır. İstanbul şubesini bu üçlü zümre teşkil etmiştir (3).

Derneğin yayın organı ise Halk Bilgisi Mecmuası'dır. Derginin sorumlu müdürü Ziaeddin Fahri'dir. Tecer'in halk edebiyatı ile ilgili ilk yazısı 1928 yılı içinde Halk Bilgisi Mecmuası'nın I. sayısında neşredilen " Dertli, Figanî " isimli yazıdır. Bu yazıyı Tecer, Halk Bilgisi İlim Encümeni Azasından A.Kutsi sıfatıyla yazar. A.Polat isimli yazarın 1928 yılında Bolu Vilayet Matbaasında basılmış " Dertli " isimli eseri üzerine yazılmış bir yazıdır. Bu kitapta Figanî ile ilgili birkaç sahife olduğu için Tecer her iki halk şairinden de bahsetmiştir " (4).

A.Kutsi TECER Paris'te bulunduğu yıllarda, Paris Kitaplığından çeşitli araştırmalar yapar. Bu araştırmalarını derneğin mecmuasında yayınlatır. İlk yazısı " Köroğlu " ile ilgilidir. Paris Milli Kütüphanesi Türk Yazmaları Bölümünde Köroğlu'nun ilk şiirini görür. Yorumları ile birlikte bunları şöyle yayınlar:

" Paris Milli Kütüphanesinde T.S.-109 numarası ile mukayyed el yazmasının on dördüncü yaprağının zahri ile müteakip sayfadaki karşılıklı iki manzume-ye tesadüf ettim. Her ikisinde de mevzu malum bir vaksi tarihiyyeyi, Osman Paşa'nın Tebriz, Sihağ üzerinde vâki olan seferlerinizi hikâyeye ediyor. Bu Osman Paşa'nın, Özdeniroğlu Osman Paşa olduğu şüphesizdir. Kaili'nin ifadesinden kendisinin bu harplere iştirak etmiş olduğu tahmin edilebilir." der ve ardından şu dörtlülle başlayan şiiri verir :

Osman Paşa eydir devletlü hünkâr
İnşallah, sultanın Şirvan bizindir
Sen himmet eyle hidayet Allah'tan
Mürvet Ali'nindir meydan bizindir (5)

(3) F.Fındıkoğlu; T.F.A Dergisi, Sayı 218 1967

(4) Himmet Üç; A.K.Tecer'in Makaleleri, Diyarbakır, 1991

(5) Halk Bilgisi Dergisi; S.110-112, S4, 1928

Diğer : koşma'da şu dörtlükle başlar;

Osman Paşa Tebriz'de olur olıcak
Halim teslim eylen Sultan Murad
Berin berin oldu arşın yüzünde
Zarın teslim eylen Sultan Murad (6).

Bu şiirlerinin bütünü Cahit Öztelli " Üç Kahraman Şair,"Köroğlu, Dadaloğlu, Kuloğlu " adlı yapıtında yayınlamıştır.

Fuat Köprülü Cezair Halk Şairleri'de şunları yazıyor : " Carp ocaklarına mensup olan Geda Muslu, Çirpanlı, Armutlu, Kul Çulha'ya gelince bunları yine A.Kutsi tarafından bulunmuştur " (7). Vasfi Mahir Kocatürk'de Türk Edebiyatı Tarihinde (Sh.308-412) Fuat Köprülü'yü şöyle destekliyor; " Geda Muslu'nun Cezayir'de savaşılan deniz erleri arasında bulunduğu anlaşılmaktadır. Kutsi bunun da birkaç şiirini yayınlamaktadır. Çirpanlı da 16.yy.'da yaşamış Geda Muslu gibi aynı yerde, aynı vazifeleri yapmıştır. Bunun da birkaç şiiri vardır. Armutlu'da 16.yy.'da yaşamıştır. Kul Çulha'da 16.yy.'da yaşamış Cezairli Murat Reis'in gemilerinde bulunmuş erlerdendir. İki şiiri Tecer tarafından yayınlanmıştır. Yüzyıllarca Kuzey Afrika'ya hakim olmuş Oruç Reis'lerin, Barbaros'ların XVI. yüzyıl başlarında İmparatorluk topraklarına kattıkları o yerlerde yaşamış Türklerin, Türk şairlerinin " Cezayir Türküleri " nin ilk sesini böylece A.K.Tecer duyurmuş olur (8).

A.K.Tecer 1931 yılında Sivas'ta öğretmendir. Türkiye'de ilk kez " Halk Şairleri Bayramı'nı düzenler. Bu konuda Cahit Öztelli T.F.A.'da şunları yazıyor (9) : " Halk ozanları çok olan Sivas'ta bu hareket halk arasında olduğu kadar aydınlar, sanatçılar arasında da büyük ilgi uyandırdı. Öte yandan birçok ozan da yurdun her yanında yayılmaya başladı. Gösterilen ilgi yüzünden pek çok kişi sazını omuzuna vurarak kültür merkezlerine doğru yola çıktı. Ve böylece halk müziği radyoya, gazinolara, halkevlerine, okullara girdi. Halk müziğine bugünkü ilginin çekirdeği Sivas şenliğinde Tecer tarafından atıldı, diyebiliriz. İşte Tecer'in folklorumuza birinci derecede etkisi bu yolda oldu. "

---

(7) Bedrettin Tuncel; Koçyiğit Tecer'imiz, T.F.A S: 218, 1967.

(8) Vasfi Mahir Kocatürk; Türk Edebiyatı Tarihi, S: 308-412.

(9) Cahit Öztelli; Tecer'in Folklorumuza Hizmeti, T.F.A. S:218, Eylül-1967.

Tecer " Halk Şairleri Bayramı " adlı yapıtında amacını şöyle özetliyor; " Bu bayramın yapılmasında maksat her yıl vilayet dahilinde halk şairlerini toplamak, onlarla bir arada birkaç gün geçirmek, onları dinlemek, eserlerini zapt etmek ve bilmukabele onlara milli ve medeni hayatımızın kuvvetli fikirlerini ve heyecanlarını tekin etmek; köylü sanatkârlarla şehirli sanatkârları birleştirmektir. " (10).

Aşık Veysel, Ali İzzet, Talibi gibi önemli ozanlar, Aşık Suzanî, Aşık Ali, Aşık Revani, Aşık Süleyman, Aşık Sanatî gibi diğer Sivas'lı âşıklar da katıldı. Özellikle Aşık Veysel'i edebiyat dünyasına tanıtan odur.

A.K.TECER 1932 yılında Halk Şairlerini Koruma Derneği'ni kuruyor. Halk şairleri Bayramı adlı eserinin önsözünde derneğin kuruluş amacını şöyle açıklıyor : " Cumhuriyet Türkiyesi Maarifi, okuma, yazma, yurt ve medeniyet bilgisi hususunda durmadan çalışmaktadır. Umumi maarifa, halk terbiyesine verilen bu büyük ehemmiyeti bilhassa zikrederiz. Bununla birlikte uyanık gençlik bu büyük milli hamleyi bütün ehemmiyetiyle karşılamalı ve idealin tahakkuku için uğraşmalıdır. İşte Halk Şairlerini Koruma Derneği'nin kurulmasının mühim amillerinden birisi de budur. O halde Halk Şairlerini Koruma Derneği bir halk terbiyesi müessesesidir."

TECER, kültür yoluyla şehir ve köy arasındaki duvarın kalkacağına inanmıştı. "Onun için bilgisizi bilgilendirelim, şehri köye, köyü şehre getirelim. Tıpkı tımar ve zeman zamanlarında olduğu gibi, köy ve şehir diye bir ayrılık olmasın" . Bu günün halk edebiyatı bir köy edebiyatıdır. Dünyün toprak olmuşlarını ortaya çıkarırken, bugünün yaşanan değerlerini de unutmayalım." derdi. (11).

Halbuki şairlerimizi örgütlemesi, Sivas'tan ayrıldıktan sonra da sümmüştür. 1934'te Sivas'tan Ankara'ya atanmıştır. Yeni görevi Yüksek Öğretmen Genel Müdürlüğü'dür. Bu görevi sırasında özellikle Devlet Konservatuvarı'nın örgütlemeye çalıştı. Muzaffer SARISÖZEN'i Sivas'tan Ankara'ya atayarak Devlet Konservatuvarı Folklor Arşivi Şefi yapmıştır. Böylece, Batı müziğinin ülkemizde yayılmasını sağlayacak olan konservatuvarlara haklı olarak halk müziği de girmiş olur (12).

(10,11) A.Kutsi Tecer; Halk Şairleri Bayramı, Kâmil Matbaası, Sivas-1932.

(12) Vehbi Cem Aşkun; A.K.Tecer ve Halk Şairlerimizi Koruma Derneği, Çağrı, Sayı 118, Eylül-1967.

Tecer Sivas'tan ayrılırken orayı İstanbul ve Ankara gibi üçüncü bir folklor merkezi yapar. 1941'de Ankara Halk Evleri Genel Merkezi'nde Ülkü Dergisini yönetir. Halk Müziğine folkloruna, kültürüne geniş yer verir. Diğer halkevleri dergilerine böylece örnek olur. Yaklaşık otuz kadar dergide bu konularda yazar. Böylece geniş derleme çalışmaları bütün yurtda başlar. 1945 yılına kadar Ülkü'yü yönetir " O günödeğin Halkevleri, aydınlarla daha doğrusu Cumhuriyetin genç öğeleriyle kent halkını batı kültürü düzeyi ile bir araya getirmekten öteye bir görev yapamazken A.K.TECER'in yönlendiriciliği ile halk edebiyatına, halk müziğine ve folklorun tüm dallarına eğilmek zorunda kaldılar".

1948 yılında folklor üzerindeki araştırmalarını yoğunlaştırır. Çoşitli yurt köşelerinde derleme gezileri düzenler. (1 Mart 1939. Folklor Gezintileri, Kalen 10. s.yayınlar) Bu çalışmalarını Halil Bedri Yönetken'le birlikte sürdürmüştür.

Milli Folklor Enstitüsü'nün kuruluşunda büyük hizmetleri olur. " Milli Folklor Enstitüsü'nün kuruluşu için toplanan yirmi kişilik kurulda o da vardı. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılan bu çalışmalar iki günde sonuçlanır. A.K.TECER çok sevinçlidir. Bu konuda Cahit Öztelli'ye şunları söyler: " Çok mesudum, artık kırk yılın rüyası gerçekleşti. Türk folkloru kurtuldu " (13). "

" Ahmet Kutsi TECER yaptığı gezilerde folklor ve halk şiiri ile ilgilenmiş olduğu gibi, bu amaçla bazı geziler de yapmıştır. Bu gezilerle ilgili izlenimlerini ve özellikle notlarını yayınlamamış, onlardan bir senteze varmak için faydalanmayı yeğ tutmuştur. Koçyiğit Köroğlu (1941 - 1942), Küytemsilleri bu çalışmalarının bir ürünüdür (14).

Bu arada Türk Folklor Araştırmalarında İstanbul Dergisinde (1949) çeşitli yazıları çıkmıştır. İstanbul Dergisindeki Tensilli ve Rakslı Türküler, Oyun kolları, Ortaoyunu Tiyatrodur, Şive Taklitleri ve Karakter. Tahliller gibi makaleleri çıkar. T.F.A.'da Oyun Folkloru, Karagöz ve Kuklaya Ait Kısa Notlar, XV.yy. Ait Oyun, Baks Hakkında Mühim Bir Eser. Bu yazılardan en önemlisi şüphesiz Karacaoğlan üzerine olanıdır. Yazının adı " Karacaoğlan'a Yeni Bir Bakış " tır. Tecer bu konudaki ilk makalede Karacaoğlan'ın yaşadığı yüzyılın 17. değil 15.yy. olduğunu otantik olarak ispat eder. İkinci yazı " Karacaoğlan'ın Yeni Bir Şiiri ve Bir Metod Meselesi " alt başlığıyla görülür. Tecer bu şiiri

---

(13) Cahit Öztelli; Tecer'in Folklorumuza Hizmeti, T.F.A. s.218

(14) Muzaffer UYGUNER; Tecer'in Folklor Çalışmaları, T.F.A. S:218, Eylül-1967

ve Bir Metod Meselesi, alt başlığıyla değerlendirirken metod yönünden eksikliğine dikkat çeker. Üçüncü makale efsane ve gerçek alt başlığını taşır. Daha çok Eski Anadolu Bölgesi'ne nisbet edilen Karacaoğlan'ın bundan önce Doğu Anadolu'da tanınmış olduğunu ispat etmeye çalışır " (15).

Tecer'in dayandığı kaynakların ilki III. Murad'ın 1582' yılında yaptırdığı ellibeşgün süren meşhur sünnet düğününü anlatan " Sürnâme " adlı eserdir. Seyyid Loiman'ın kaleme aldığı minyatürleri ile meşhur bu eserde " çobanların kimi asa ile koyun güder, kimi öküzleri ile çift sürer, kimi kaval çalıp ol dağı yankılandırır ve kimi Karacaoğlan'ın türküsü ile gönlün eğlendirir." II. belge ise 16.yy. ait bir yazma necmede rastlandığı Karacaoğlan mahlashı bir şiiirdir.

Çıktı yaylasını bile yayladı
Vardı padişaha bizi koğladı
Yıktı vilayeti vıran eyledi
Nenüz aldık sordar, bizde nenüz var
Karc'oğlan eydür sürün devranı
Dumaz geçer ömrünüzün kervanı

.....

III. belge ise Latifi'nin 1546'da yazdığı Tezkiret'üŞ-Şuara'sındaki şivelerden Kaimi-i Handi'nin bir şiiirinde geçen;

Bir olmaz vakte ingürdük zamanı
Bilir yok şmândan rismânı,
El ehli yeğ görür ma'na yüzünden
Karc'oğlan türküsün şair sözünden

Karacaoğlan'ın 16.yy.'da yaşadığını kanıtlamaya çalışan Tecer, Tarihçi Gelibolulu Mustafa Ali'nin Mevaidün-Nefais'deki şu bölümü dikkati çeker :

"..... Hümaka fırkasına rast gelüp inandırabildikleri takdirde bu sözleri biz dedik. Kat olursa Karacaoğlan'a isnad olunur." (16).

Form Dergisinde "Ortaoyununda Kostüm-Aksesuar" gibi yazılar yayınlanır. Eunların dışında şiiirleri ilk olarak 1921-1922 yıllarında Dergâh Dergisi'nde

---

(15) Himmət Uç; A.Kutsi Tecer'in Makaleleri, Diyarbakır 1991

(16) A.Kutsi Tecer; Karacaoğlan'a Yeni Bir Bakış, İst. Dergisi C 1, s 12,13,14, 1954

sonraları 1924 - 1925 yıllarında Millî Mecmua'da, Varlık'da 1933 - 1935, Oluş'da 1939, Yücel'de 1941, Ülkü'de 1941 - 1948, Türk Düşüncesi'nde 1953 - 1954, Şadırvan ve Türk Dili Mecmualarında yayınlanmıştır.

A.K.TECER bu çalışmalarının yanında Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesisi, Türk Tiyatro Yazarları Birliği kurucu üyelerindedir.

Folklor Gezintilerini Ankara Radyosu'nda anlatırken aynı zamanda Haziran 1939'da Kalem Dergisi'nde yayımlar. Fundan başka İstanbul Radyosu'nda folklor edebiyatı hocalığı yapar (17).

Avrupa Konseyi'nin kültür bölümünce hazırlatılan " Avrupa Folkloru " koleksiyonunda " Avrupa Halk Tiyatrosu " adını taşıyan ve Leopold Schmid'in yönettiği büyük boy 506 sayfalık üçüncü cildinde (Paris, Maisonaue 1965) Türk Halk Tiyatrosuyla ilgili bölümleri o yazmıştır. İncir'da derlediği bir oyunu, ayrıca Karagöz'ün Salıncak Sefası'nı çok değerli notlarla Fransızcaya çevirmiştir (18).

1955'te İstanbul Açık Hava Tiyatrosu'nda tertiplenen Halk Oyunları Festivallerine katkısı büyüktür.

---

(17) Ali Rıza Önder; A.Kutsi Tecer; T.F.A., Eylül-1967, s. 218

(18) Bedrettin Tuncel; Koçyiğit Tecer'imiz T.F.A., Eylül 1967, s.218

2- Halk Tiyatrosuyla İlgili Çalışmaları :

a- Halk Tiyatrosuyla İlgili Makaleleri :

Tecer halk tiyatrosuyla da ilgilenmiş, bu konudaki çalışmalarını İstanbul Dergisi ve Türk Folklor Araştırmaları Dergisinde yayınlamıştır.

Bu konudaki ilk çalışması, daha doğrusu halk tiyatrosunda dikkatini çektiğini gördüğümüz ilk yazısı " Şair Evlenmesi " ni okurken " yazı İstanbul Dergisi'nde Şubat 1954'te çıkar. Bu makalenin önemi, Şair Evlenmesi'nin geleneksel Türk tiyatromuz olan Orta oyunuyla karşılaştırılarak eleştirilmesidir. Makale Şair Evlenmesi'nin tiyatromuz içindeki yerini tesbitin yanında orta oyunun savunmasıdır (1). Makalede savunmayı şöyle yapar :

" Şüphe yok ki Şinasi edebi tiyatroya bu yerli gelenekten geçilebileceğini düşünmüştür. Piyesi yazarken bazı orta oyunu hususiyetlerine fazla yer vermesi de bundan ileri gelir. Cinaslı sözler, taklit, çeşitli tipler, psikoloji gibi yerli unsurlarının alınmış olması gibi. Üstelik Şinasi'nin Fransızca'daki " akt " yani bizim " perde " dediğimiz şeye karşılık olarak " fasıl " sözünü koymasına personoj = oğhası yerine takım, " piyes " yerine " oyun " kelimeleri gibi ortaoyunu terimlerini kullanmış olması, düşüncesinde yer alan bir karşılaştırma neticesidir.

Şair Evlenmesinde ortaoyununun batıdan daha fazla derin izler bıraktığını sanıyorum. Herşeyden evvel dil. Şair Evlenmesindeki konuşurma hiç şüphe yok orta oyununda ki " muhavere " den örnek almaktadır. Bundan geçrek acır öncesine kadar İstanbul'da soyredildiğimiz geleneğe bağlı orta oyunlarındaki konuşurma da aynı idi. Vak'anın işlenmesi bakımından da Şair Evlenmesinde, ortaoyunu tekniğinin tesirleri görülebilir. 9 fıkradan ibaret olan piyesin 1 ve 9. fıkraları Müştak Bey'le Hikmet Efendi arasında geçen bir muhavere'dir. Bunların piyesin " prolog " ve " epilog " kısımlarıdır. Proloj kısmında vaklanın " Tema " sı üzerinde konuşulur.

Oyun başında ve sonunda Müştak Bey'le Hikmet Efendi arasında geçen konuşma kısımları, bence orta oyunun bir hatırasıdır. Yanlış anlaşılmasın; Şair Evlenmesi, garp tiyatrosu geçicinde Türkçe ilk eserdir. Bu ilk eserle. Şinasi,

---

(1) Hikmet Uç; A.Kutsi Tecer'in Makaleleri, Diyarbakır- 1991

garp tiyatrosundan getirdiği yeni fikirlerle yerli unsurları da karıştırmış, böylece Türk Komedisi'nin temelini atmıştır (2).

Aynı yıl Mart ayında, Orta oyunu Tiyatrodur, adlı makedesiyle karşılaşırız. Ortaoyunu ve Modern tiyatro arasında karşılaştırma yaparak ortaoyununun da bir tiyatro olduğunu ispatlamaya çalışır. " Tiyatronun bütün unsurları ortaoyununda vardır: Aktör, seyirci, oyun yeri, kostüm, dekor ve aksesuar. Ortaoyununda dekor oyunu belli bir manzaraya veya bir yere bağlamak için değil bunu seyirci kendi hayalinde tanımlar - aktörlerin meydana giriş ve çıkışlarını düzenlemek içindir ki bu da bir paravana ve bir-iki aksekuvardan ibarettir Realist dekor Avrupa Tiyatrosundan geçmiştir bize. Konu (hikâye ve efsane) ve nihayet metin, yalnız bu sonuncusu muhavere kısımları yazılmamış bir hikâyeden ibarettir. Bu eski tiyatro geleneğimizi bugünkü tiyatrodan ayıran en mühim vasıf ise budur. Ortaoyunu böylece bir halk tiyatrosu olarak kalmıştır. Fakat halk tiyatrosu da tiyatro değil midir ? " (3).

" Temsilli Rakslı Türküler " adlı makalesinde halk tiyatrosu ve halk musikişinin beraberliğinden bahseder. Bu türküleri ise şöyle tanımlar: Bunlar konularını teşkil eden hikâye temasının dramatize edilmiş halleridir " (4).

Bu çeşit türküler iki ayrı ses, hatta kıyafet ve aksesuarlarla birlikte iki ayrı tip olarak kolayca canlandırılabilir.

Demek ki bunlar temsili ve raksli türkülerdir. Yine çocukluğumuzda, kandan meclislerinde, bu gibi türkülerin temsil şeklinde verildiğini hatırlıyoruz.

Bu çeşitli türkülü ve raksli temsil geleneğinin çok eski olması lazım gelir. Halk rakslarından bir çoğunun türkü havalarıyla oynandığını biliyoruz. Bu rakslardan bazılarının halk temsilleri içinde ve epizodlar arasında geçen iptidai kora ve bale kısımlarının teşkil ettiği kabul edilebilir. Zamanımızda bu rakslarla temsil kısımları birbirinden ayrılmış ise de, bugün bile köylerde düğün şenlikleri münasebetiyle verilen köylü temsillerinin ara yerlerinde çeşitli raksların yer aldığı görülebilir.

" Oyun Kolları adlı yazısı ise oyun tarihimize ilgili çok araştırma yapan Tecer'in bu konudaki ilk yazıdır. Bu araştırmayı yaparken; Vehbi, Nabı, Haşmet'in Surnameleri ile Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinden bilgiler almıştır.

Tecer'e göre " oyunlarda; musuki, raks ve taklitli hareketlerin geniş yer tuttuğu görüp de bu kollarin temsil ile tiyatro ile ilgili olmadığını düşünmek doğru değildir. Çünkü bütün bu özellikler tiyatrodada da vardır. Kol seyirci kitlesini saatlerce eğlendiren, güldüren sanatçıların bir topluluğu anlaşılmalıdır ". (5).

Kol oyunu, bir kola mensup sanatçılar tarafından takım halinde icra olunan çeşitli oyunlar demektir. Bu oyunlar zengin bir program teşkil ederler. Bu programda musiki ve türkü ile oynanan toplu oyunlar (bu arada çengi ve köçekler de bulunur) Taklitli oyunlar, nükteli konuşmalarla işlenmiş vak'alı konulu oyunlar-ki bu sonuncular çok sonra ortaoyunu adını almıştır-yer alır (6).

1955 yılında Tecer, yine İstanbul Dergisi'nde sekiz tane makale yayımlar. Hepsinin konusu Ortaoyunudur. İlk Makalesi " Ortaoyununda Program " adını taşır. Tecer bu yazısında ortaoyununun " Geleneğe uygun şekliyle bir kaç kısımdan meydana gelmiş bir bütün olduğuna dikkati çeker ve eski şenlik törenlerinde sabit bir program diyebileceğimiz yerleşmiş usul ve kaideler " olduğunu söyler (7).

Ve ortaoyunun programı hakkında şu bilgileri verir : " XIX.yy. bir ortaoyunu programı şu fasılları ihtiva eder;

- a) Musuki faslı (önce saz, köçekçe, zurna ve çifte nakkare)
- b) Siir veya mizah (pişekar ile kavuklunun muhaveresi, tekerlemeler)
- c) Raks faslı (köçek, çengi oyunları ve curana)
- d) Taklit faslı (temsil edilen hikâyenin vak'asını canlandırma)
- e) Dua (düğün ve davet sahibine, sonraları seyircilere teşekkür ve özür dileme)."

Diğer makalesi Orta Oyununda Curcuna'dır. Curcuna'yı şöyle tanımlar; " Curcuna özel kıyafetlerle yapılan ve musiki raks bölümünden, pişekarın ortaya çıkmasıyla başlayan aslı temsil kısmına bir atlayış teşkil eden çok hareketli, gürültülü bir çeşit oyundur " (8).

Üçüncü makale " Alay, Senlik ve Düğün " adını taşır. Bu makalede halkımızın eski törenlerinden, eğlencelerinden bahsederken bunlarla diğer milletlerin

---

(5) A.K.Tecer; Temsilli Rakslı Türküler, İstanbul Dergisi Haziran-1954

(6) A.K.Tecer; Oyun Kolları, İstanbul Dergisi, Temmuz-1954

(7) A.K.Tecer; Ortaoyunda Program İst.Derg. Subat-1955

(8) A.K.Tecer; Ortaoyunda Curcuna İst.Derg. Mart -1955

(Hint, Yunan) geleneksel tiyatrolarını karşılaştırır ve Alay, Şenlik ve Düğün törenlerinin tiyatro ile olan ilgisini ortaya koyar. " Alaylar, Şenlikler toplum hayatının müşterek heyecanlarına sahne olur, ' seyir ve temaşa ' için yollara, topluluk heyecanı içinde her günkü hayat çerçevesini aşan bir haz duyar".

Alaylar çok defa bir şenlik vesilesidir. Ziyafetler çekilir, türlü eğlenceler tertiplenir, geceleri donanma ve ateş gösterileri yapılır. İşte bu şenlikler vesilesi ile diğer eğlenceler arasında bakışlar ve temsili oyunlar da yer alır.

XV.yy. den sonra bu çeşit alayların git gide daha debdebeli, daha gösterişli bir şekilde yapıldığını görüyoruz. Bu alaylarda herkes kendi mevkiine ve gücüne göre giyinir, kuşanır. Çeşidine göre alaylar mehter, saz, küme okuyucular, bıçak-kılıç gösterileri, raks ve taklitler de yer alır. Bu gösterilerde adeta bir sahne havası eser. Gösteriler kapalı yerde veya açık havada, evelden kararlaştırılmış olan dekorlar içinde geçer." (9).

"Taklit ve Ortaoyunun iki görünüşü " adlı makalede ise ortaoyunun bölümleri hakkında bilgi verir ve " taklit " unsuru üzerinde şöyle bir sonuca varır: " Taklit unsuru, ortaoyununda asıl dramatik kaneva içine sıkıştırılmış bir ek olmakla beraber, ortaoyunu sentezinin teşekkülünde ona en fazla kendi karakterini aşılma, taklit unsuru Ortaoyunun en mühim unsuru haline gelmiştir.

Makalenin devamında sonuç olarak ortaoyunun bir komedi-fars çeşidine girebileceğini açıklayarak ortaoyunun modern tiyatro türlerinin arasındaki yerini belirler. 1966'da " Şive Taklitleri " ve karakter taklidleri, Mukallid ve Müdhikler, adlı iki makalede " taklid " unsurunu eski kaynaklara dayanarak iyice inceler.

I. Makalede " Şive Taklidleri " bölümünde şu bilgileri verir : " Ortaoyununun malı olan şive taklitleri, imparatorluğun sınırları içindeki bütün unsurları ele alır. Bu tiplerin hiçbiri (Mesalâ Kayserili, Karamanlı, Laz, Kürt, v.s.) kendi tabii çevresi içinde " taklit " değildir. Amavutluk'da Amavut taklidi, İran'da Acem taklidi, Arabistan'da Arap taklidi yoktur. Genel olarak taklitler mizah, hatta bazen maksadiyeler yapıldığı için şive taklitlerinin ruhi-içtimai amillerini aralarında rekabet, hatta düşmanlık gibi gerginlikler bulunan kütteleler veya bölgeler içinde aramak lazımdır. İki ayrı hayat tarzına bağlı sı-

---

(9) A.K.Tecer; Alay, Şenlik, Düğün, İst.Dergisi, Mart-1955

nırdaş bölgeler, iki ayrı ırk, iki ayrı din ve kültürü temsil eden kütleleri yahut da şehirler, hatta köyler arası rekabetler, gerginlikler bu işte büyük rol oynar " (10). Makalenin devamında " karakter taklitleri " bölümünde, iki ' taklid ' arasındaki farklılığı ortaya koyar. " Şive taklitleri bölgeler, zümreler, topluluklar arasındaki farklılardan doğar. Halbuki karakter taklitleri aynı grup içindeki fertler arasında göze batan farklılardan meydana gelir. Dolayısıyla karakter taklitleri, taklit geleneğinin en eski örnekleri sayılabilir. Aynı ürf ve adetler içinde, aynı lehçe ilk konuşan insanlar arasında kadın-erkek, genç-ihtiyar, hasis-cömert gibi çeşitli insan örnekleri vardır. Bu farklılardan bazıları içtimai seviyeye göre pek göze çarpar bir hale gelir. Zaman zaman kadının erkekle, erkeğin kadınla, gençlerin ihtiyarlarla ve ihtiyarların gençlerle, kısaca muhtelif kutuplarda toplanan insanların birbirleriyle şakalaştıkları, alay ettikleri görünür. Hele bunlar arasında ürf ve adetlere aykırı harekette bulunanların durumu büsbütün göze batar " (11).

Makalenin sonuç kısmında ortaoyununda geçen taklitlerin başlıca iki kaynaktan geldiğini açıklar. " Dunlardan biri ' Esnaf oyunları ' diğeri köçak veya halk çevrelerinde rastlanan ' müddik, kükalit ' " sanatkarlar yahut maskaralar ve soytarılar vasıtasıyla gündelik hayattan alınan, ilhamlara göre düzenlenmiş (icat) edilmiş taklitlerdir."

Bu taklitler dışında ortaoyununda raks faslı'na ait hayvan taklitlerinde görüldüğünü belirtir.

A.K.TECER yine İstanbul Dergisi'nde Fişekar Kavuklu ve Tiryaki adlarıyla üç makaleyle daha yayınlanarak ortaoyuna büyük açıklamalar getirir. Bu üç tipin ortaoyunundaki yerini, görevini, kelimelerin etimolojisinde vererek açıklar.

TECER Fişekar'ı bize şöyle tanıtır : " Ortaoyununda I. aktör olan pişekar, ortaoyununun belkemiğidir. Oyuncuların içinde Fişekarı çıkarın, geriye kalan bütün oyuncular adeta dökülür. Hiçbir şey yapamazlar. Vak'anın hareketinin gelişmesini, sağlayan hatta oyunun, müddetini münasip gördüğü kadar sürdüren pişekardır. Esasen oyunu o aşar (seyirciler). Selamlar, oyunun adını söyler, o kapar (Dua ve şükür). Bu bakımdan pişekar, oyunda herhangi bir role çıkan aktörden ziyade, oyunu idare eden bir aktör-rejisördür " (12).

(10-11) A.Kutsi Tecer; Şive Taklitleri, Karakter Taklitleri, İst. D. 1966.

(12) A.K.Tecer; Pişekar, İst.Dergisi Eylül-1955

Ortaoyununda Pişekar'dan sonra sahneye çıkan ikinci önemli aktör ise TECER'e göre Kavuklu'dur. Kavuklu ise zamanla bütün nekrelerin birleşmesinden çıkan bir tiptir. Tiryaki nekre'den kavukluya dönüşüm, ortaoyununun tekniğinde esaslı bir değişiklik yapmış, eskiden her mevzuya göre değişebilen oyun tarzı Kavukluyla birlikte belirli bir kalıp için girmiştir (13).

Tiryakiyi ise TECER şöyle tanıtır : " Ortaoyununda Kavuklu tipi meydana gelmeden önce onun gördüğü işi Tiryaki taklidi yapan ve adına " nekre " denilen bir oyuncu görülür (14)."

TECER Türk folklor araştırmalarında da halk tiyatrosu ile ilgili araştırmalar yapar. 1959'da " Oyun ve Halk Haldende Mühim Bir Eser ", " Karagöz ve Kuklaya Ait Kısa Motlar " 1412 yılında yazılmış " Sema Risalesi " ni değerlendirir. II. " Oyun " teriminin anlamını, başlangıcını, dini ve sosyal yaşam içinde yerini risaleye bağlı olarak açıklar.

II. makalede ise " Kör Hasan " hakkında elde bulunan bütün bilgileri değerlendirir. Karagöz ve Kukla'ya ait bazı bilgiler verir.

1961 yılında yine T.F.A. 147. sayısında " Oyun Folkloru " adlı makaleyi görüyoruz. Makalede oyunlarımız ile gelenek ve inançlarımızla gelenek ve inançlarımız arasındaki bağlar üzerinde durur.

" Her yerin bir oyun geleneği vardır. Bir oyun geleneği, o yerin halkının yaşayışındaki hususiyetlere göre yönünü çizer.

Bugünkü oyun folklorumuzu teşkil eder. Oyunlar yy. boyunca cemiyet hayatında meydana gelen değişikliklere göre şekil değiştirmiş eski ve yeni unsurlarla çeşitli terkiplerden meydana gelmiştir " (15).

1962 yılında Forum Dergisinde " Orta Oyununda Kostüm ve Aksesuar " adlı bulunduğu bir belgeye dayanarak, kostüm ve aksesuar hakkında bilgi verir.

---

(13) A.K.Tecer; Kavuklu, İst. Dergisi 1955

(14) A.K.Tecer, Tiryaki, İst. Dergisi 1955

(15) A.K.Tecer, Oyun Folkloru, T.F.A. D. C 7, No: 147, Ekim-1961

b) Halk Tiyatrosuyla İlgili Araştırma: Köylü Temsilleri

Ahmet Kutsi Tecer; Köylü Temsilleri adlı incelemesiyle ülkemizde ilk kez bu konuda ciddi bir adım atmıştır. İlgili yazılarını Ülkü Dergisi'nde 1941 yılında yayınlamıştır. Araştırmasının başında konunun önemini şöyle belirtir.

" Halkbilgisi ile ilgili olan bütün mevzular benim için caziptir. Fakat bugünkü mevzuumuz üzerinde dunnayı bana tercih ettiren sebepler vardır. Bu mevzu yani (Köylü Temsilleri) mevzuu mühim olduğu kadar, nasıl söyleyeyim " bakir, bir mevzudur da; çünkü halkbilgisinin bu şubosi hemen hemen hiç dokunulmamış gibidir. Bu mevzu dair yazılmış hiç bir şey hatırlamıyorum. "

Yazının devamında köylü temsilleri hakkında bilgi verir. Köylü Tiyatrosu demeyişinin nedenlerini açıklar.

" Bugün için - Halk Edebiyatından bahsedildiği gibi, Salâhiyetle, bir " Halk tiyatrosu " ndan bahsedilemez. edilir, cğer bununla-tutalım- " ortaoyunu" kastodilirse. Halbuki " Ortaoyunu " dediğimiz temsil nevi, hiç olmazsa bugün inhiçaf etmiş olarak bulduğumuz halile, köylülerin değil, şehir halkının, şehir zevkinin, şehir kültürünün bir mahsulüdür. Belki ortaoyunu ile köylü temsilleri arasında bir münasabet tesisi mümkün olduğu takdirde, geniş bir mevzu halinde, bir " halk tiyatrosu " ndan bahsedilebilir.

Böylece köylü temsillerinin Köylü Tiyatrosu adıyla da anılmasının doğru olmayacağını belirtir. Temsillerin bütünüyle folklor kadrosuna girebileceğini de belirtir. Çünkü bu oyunlarda; oyuncular, tipler, mevzular, şahsılık tanımazlar daina anonim dirler.

Köylü Temsilleri " iptidaf mahiyette dramatik tezahürler " olmaktan ileri geçemez. Köylü temsilleri folklor ürünleri, usullerine göre derlenobilirse milli halk tiyatrosuna, özellikle Türk komedisi için kaynaklık edebilecek yeterliliktedir.

Yazının devamında ortaoyunu ile köylü temsilleri arasında menşe'de ortaklık olabileceğine dikkatleri çeker.

Bu ön bilgiden sonra A.K.Tecer asıl konusu olan temsillere geçer. Köylü Temsilleri'nin tanımını şöyle yapar. " Köylü temsilleri denilince, bundaki maksadımız; köylüler tarafından tertip edilmiş ve temsil suretiyle icra edilmiş

oyunlardır. Takdim ve icra tarzından başka metnin pek mahdut oluşu ve oyundaki maksadın darlığı, hülâsa iptidafliği itibariyle bunlara tiyatro demek yakışık almaz.

Köylüler bu mahsullere " oyun " diyorlar. Hatta bir tiyatro eserine de oyun denildiğini bunun ise doğru olmadığını belirtir. Çünkü, " oyun " kelimesi batıda " Danse " kelimesinin bizde karşılığı olan " Haks " tır. Müzik eşliğinde vücudun şenkli hareketlerinin temsillerle dolaylı olarak ilgili olmasına rağmen, aynı anlamda kullanılamayacağını da belirtir.

Oyun denilince değişik şeyler akla gelebilir: Çocuk oyunları, zekâ oyunları, şans üzerine kurulmuş oyunlar, yetişkin insanların eğlenmek maksadıyla yaptıkları oyunlar v.b.

Tecer'e göre bu oyunların hepsi halkımızda vardır. Bu nedenle ayırtedici bir isim olan " Köylü temsilleri " ni kullanmak yerinde bir davranıştır.

Araştırmanın devamında temsillerin aydınların dikkatini neden çekmediğini ni şöyle izah eder. " Çünkü bu çeşit tezahürleri - eğer tanımak fırsatına bulmuşlarsa - basit bir idrak seviyesinin mahsulü addeden münevverlerimiz, onların bir kısmını çocuk oyunları ile karıştırmışlar, bir kısmının da - şahit olduğum için söylüyorum - şehir sahnelerinin taklidi olduğuna hükmetmişlerdir. Köyün ve köylünün tetkikinde bugüne kadar hemen hemen her sahada münevver bu hatayı işlemiştir.

Tecer'e göre bütün köylü temsillerinin çocuk seviyesine indirilmesi mümkün değildir.

Köylerdeki çalgılı ve raksli oyunlar hakkında ayrıntılı olarak bilgi veren Tecer ayrıca oyunları da sınıflandırır. Çalgılı ve Raksli oyunların çoğunda " taklid " olduğunu ve temsil karakteri gösterdiğini belirtir. Çalgılı oyunların oluşumunda dramatik öz vardır. Bu yönüyle temsiller " bizim folklorumuzda dramatik maddeler yok " yargısına bütünüyle gürütür. Tecer Edebiyatımızda " Divan Edebiyatı nam ve hesabına, halk edebiyatını inkâr " ettiğimiz gibi " halk dramının tezahürlerini de inkâr edegelmekteyiz " yargısına vararak bu konuda görevini hakkıyla yerine getirmiştir.

Tecer'e göre Köylü Temsilleri çalgılı-çalgısız, sözlü ve taklitli oyunlardır. Temsiller " dini temsiller ve lâdini temsiller " diye iki kategoriye ayrılabilir. Özellikle dini temsiller, Alevilerde görülmektedir. Zamanla dini tem-

siller lâdini'de olmuşlardır. Tecer bu tarz temsillere " Kış yarısı " diye bilinen bir örnek de verir. Oyunun kişilerini olayını tanıtır. Aynı oyunun değişik yörelerde " Ölü oyunu ", " Arap Oyunu " adlarını da taşıdığına belirtir.

Bu oyunlar Anadolu'da halen temsil edilmektedir. Bazıları " ayın " özelliklerini korumakta bazıları ise eğlence unsuru olarak devam etmektedir.

Tecer araştırmalarında bu temsillere ait resimlerde verir. Bu tarz temsillerin yılın belirli zamanlarında (İkbahar, Sonbahar) değişik şekil ve adlarda halen yaşadığına dikkati çeker.

Lâdini temsiller ise " eğlence maksadıyla tertip ve icra edilen oyunlardır ". Bunların bir kısmı dini oyunların zamanla değişmesinden çıkmıştır. bir kısma ise bütünüyle eğlence oyunlarıdır. Tecer bu tarz temsillere de örnek verir. Oyunları ayrıntıyla olarak tanıtır. (Elekçi Oyunu)

Görüldüğü gibi Tecer halk tiyatromuzun aydınlanmasında, çağdaş tiyatroya geçiş süresinde milli unsurları, folkloik unsurları kullanmamıza hakla olarak dikkatleri çekerek, hayırlı bir hizmette bulunmuştur. Köylü Temsilleri bu konuda başlı-başına özellik göstermesi nedeniyle ayrı bir başlık altında inceledik.

c) Tiyatro Eserlerinde Folklor Esintileri :

A.K.TECER; yazdığı tiyatro eserlerinde de halkımızdan, halk kültürümüzden esinlenmeyi ihmal etmemiştir.

Özellikle yayınlanmış tiyatro eserleri arasında, Koçyiğit, Köroğlu ve Köşebaşı adlı oyunlarında, folklorumuzdan derin izler görürüz.

Köşebaşı adlı piyes " İstanbul'da eski bir Türk mahallesindeki günlük hayatı tasvir eder " Köşebaşı genel havasıyla eski mahalle ve mahalli hayata dayanan Karagöz'ü andırır. Fakat Köşebaşı'nda gerçekçiliğe daha geniş yer verilir. Köşebaşı Türkiye'de yerli hayattan bir dilimdir.

Yazar mahallenin kendi içine kapalı bir bütün oluşunu hissettirir. Tecer bu oyunuyla mahalleyi, bir Türk mahallesini konuşturur ve onun ortak yaşantısını ortaya koyar (1).

Eser yakından incelendiği zaman Köşebaşındaki bütün tiplerin psikolojik ve karakteristik yapıları itibariyle gerçeğe uygun bir şekilde kendilerine has birer çehre olduğu söylenebilir.

Eserin birinci derecede karakterleri (Bekçi, Bakkal, Kahveci, Beybaba, Yabancı) her gün aramızda dolayan şahıslardır. Hepsini dostlarımız gibi sevip yakınlık duyarız. Bekçi bizim bekçi, kahveci bizim köşedeki kahveci, Beybaba herkesin beybabası, nihayet hepsi bizden birer parçadır. İkinci derecedeki tipler ise hala çevremizde yaşayan mahalli, canlı, ahbap tipleridir (2).

Eser konu, karakterler, mekan bakımından yerlidir. Türkiye'nin herhangi bir şehrinde halktan insanların yaşadığı mekanda yaşanan olaylar, bildik, tanıdık çehrelerle verilmiştir. Sahnedeki mekanın yerliliğini göstermek için eserde yazılı olduğu şekliyle alıyoruz. " Sahne, İstanbul'un eski semtlerinden birinde bir üç yol ağzı, bir köşebaşıdır. Sağda set üzerinde bahçeli, asmalı bir kahve, sol tarafta, kahve ile karşı karşıya, bitişiğinde bir sokak feneri, Kahvenin bitişiğinde de kapısında " Ebe Kevser " yazılı bir tabâla bulunan cumbalı bir ev vardır. Dipte tam karşıda sağdan ve soldan gelen iki sokağın dirsek yerinde bir çeşmebaşı. Çeşmenin iki tarafına doğru demir parmaklıklı pencereleriyle eski Osmanlı üslubunda bir duvar, duvar ardında da servilerle çevrilmiş küçük bir cami, bir minare görünür."

(1) Mehmet Kaplan : Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2/1987 s.566

(2) Muzaffer GÜKÜMEN : Tiyatro Tahlilleri - Ankara 1942, S.27

Köşebaşı'nın dili de Tecer'in şiirlerinde ve diğer araştırmalarında kullandığı sade, saf Türkçedir. Hatta daha ileri giderek kahramanları kendi özel ağızları ile konuşturur. Böylece eser daha da çok folklorik unsurları içerir. Arasında kullanılan atasözü ve özel deyimlere sıkça rastlamak da mümkündür (3).

Örneğin ;

Bekçi = Altah'tan ümit kesilmez

Marangoz = Hayırlar. Bizinkisi, eli kulağında...

Bakkal = Bizim zamanımızda güneş doğduktan sonra dükkan açılmazdı.
Beyaz ipliği siyah iplikten seçen zaman da açardık.

Bakkal = Vebali var oğlum, vebalı var... De hadi

Geleneksel tiyatromuzda fazlaca ilgilenen, bu konuda değerli araştırmalar yapan Tecer'in Köşebaşında bu tecrübelerden yararlanması da doğaldır. Bu etkilenmeyi kendisi şöyle belirtiyor :

" Ortaoyunu tiyatro bakımından özellikleri bana Köşebaşında ondan faydalanmaya ihmal etti. Ortaoyunu biraz da İstanbul demektir. Köşebaşı'nda Ortaoyunu varsa bu da Rüstempaşa'nın İstanbul'da bir mahalle olmasından başka nedir ?"

Du etkilenmeyi birde biz vermeye çalışalım ! Birinci tabloda mekan;
" siyah bir perdenin önü, sahnenin bir tarafında sokak feneri yanar, mahalle bekçisi bir elinde zinciri takılı düdüğü, salına salına sahneye girer. "

Bu yapı bize Türk gölge oyunu Karagöz'ü, Karagöz sahnesini hatırlatır. Karagöz de bir perde arkasındadır. Perde arkasında yanar bir aydınlatıcı var ve çingirak sesi vardır.

Bekçinin piyese bir perolog ile başlaması ve oyunu yine bir epilogla bitirmesi ilginçtir. Çünkü Karagöz de önce sahnede tek başına konuşur. Hacivat'a laf atar, oyun başlar. Oyunun sonunda bir sonraki oyunun adını vererek özür diler. (Hataları için)

Bakkal ile kahveci çırağı arasında geçen konuşmalar da nitelik ve tekrar itibariyle Karagöz ve Hacivat'ı hatırlatan cinstendir!

Bakkal - Ben ne diyorum. O ne anlıyor ? Ben mangal tahtası diyorum o, bayram haftası diyor. Tövbe estağfirullah insanı gileden çıkaracak (S-34).

---

(3) Sevda Şener; Köşebaşı Üzerine Geniş Bir İnceleme, 1972. Ank.

A.K.Tecer Koçyiğit Köroğlu'nun girişinde

" Zannetme ağlayan gülmez,
Köroğlu bir daha gelmez
Aslan yatağı boş kalmaz
Gökte Kır At kişnedikçe "

dörtlüğünü söylerken Köroğlu'nun mazlum için mücadelesini, onun yiğitliğini ve Kır At'ın mitolojik bir unsur olduğunu vurgular gibidir.

Eseri oluşturan şahıs kadrosunda Keman, Bulcağıkıran, Bûke gibi isimler eski Türk hayatından seçilen isimlerdir.

Oyun; mitoloji, destan ve hikâye motifleri açısından çok zengindir. Çocuklu kadın Köroğlu'nu ağaca benzetir. Rüyasında ağaç görür, o ağacın dallanıp, budaklandığını görür. (S.23,)

Ağaç rüyası hemen hemen Türk devletlerinin kuruluşunda aynı motif olarak karşımıza çıkar.

Atasözleri; arı olmadan, petek oğul tutmaz, sürü çobansız sayılmaz.
(S.24)

Kuman Ata'nın ışıklı bir sütun halinde gökten inip Köroğlu ile konuşması (S.27,28) bize eski Türk Kültüründen Oğuz'a ışığın inmesini hatırlatır.

Keman'ın Gök Tanrı'nın Köroğlu'nu mazlumların öcünü almak üzere seçtiğini söylemesi (S.29)

Kır At'ın ışık dolu olması, gökten indirilmesi birer mitolojik unsurdur
(S.29)

Köroğlu'nun ormanda Keman'ı görmesi, Keman'ın ona gelecekle ilgili şeyler söylemesi,

Benli Nigar düğününü Oğuz Töresine göre ister. Bolu Beyi ise Fars usulünü istemektedir (S.35-36)

Tecer uçan atla ilgili sözleri ile kahramanları bağından eski Türk Halk Kültürüne ait bazı mesajlar vermektedir.

Toylar erginlerin izinden ayrılmasın. Oğuz'un başına Tanrı acı vermesin!

Kır At; olağanüstü özelliklere sahip bir attır. Sık sık göğe yükselir. Benli nigarın evlilik için öne sürdüğü şartıdır. Bu tip şartlar masalların imtihan özelliğini hatırlatmaktadır.

Benli Nigar, Kır At'ı ~~getirene~~ varacaktır. Eserde, halk hikâyelerini, (özellikle bir aşağın hayatı etrafında gelişen) aşağın bade içip sevgilisini görmesi ve ona ulaşmak için, onun uğruna atıldığı maceraları hatırlatan bölümlerde var. Yani eser, bu kısımları ile halk hikâyelerinden de izler taşımaktadır.

Arslan

" Kır At'ı alamazsam neye yarar?. Ha yaşamak, ha ölmek.. Bir gece düğünde, ak saçlı bir adam " İç İ " diye bana bir dolu sundu. İçtim. Hemon gözümdeki perde düştü. Dünya güzeli gibi bir yüz gördüm. Kendimden geçiverdim. Ak saçlı adam kulağıma : " Bu kızın adı Benli Nigar, git onu bul " dedi. Uyandım ki ne kız var, ne ak saçlı adam. İçime od düştü. Her yerde gezdim, aradım. Dediler ki " Senin aradığın Benli Nigar, Bolu Beyi'nin kızı. Doğru gittim Bolu Beyi'ne. Folu Beyi dedi: " Kızımın odağı var. Kim ona Kır At'ı getirirse ona varacak " Den de Kır At'ı almaya (Köroğlu'na döner) Babam değil misin? Kır At'ı ver "

Eserin sonunda Köroğlu ve adamları Bolu Beyi'ne oyun (hile) yaparlar.

Bu motif de halk masallarının özellikle Keloğlan'lı masalların önemli bir unsurudur.

Görüyoruz ki Koçyiğit Köroğlu halk hikâyesi, masal unsurlarıyla işlenmiş yarı destansı bir eserdir.

Köroğlu bir destan kahramanıdır. Zulmle savaşır. Kır At, mitolojik ve bu yüzden olağanüstü güçlere sahip bir attır.

TECER'in Koçyiğit Köroğlu adlı oyunu da zaten Köroğlu Destanı'nın oyunlaştırılmış şeklidir. Bütünüyle yerli unsurlar taşır.

Edebiyatımızda tarihin kaynaklık ettiği pek çok zaman, piyes ve hikâyeler vardır. A.K.TECER'in kullandığı manada, böyle destani ve mitolojik bir halk hikâyesinin tiyatroya konu olması ilk ve yeni sayılır. Bir destanın tiyatro tekniğiyle hem de modern bir anlayışta içinde verilebilmesi güç ve iddialı bir iştir.

Üç yüzyıldan beri oluşmuş bir çok Köroğlu hikâyesi vardır. Otuz kadar

hikâyelerin rivayeti vardır. Hepsi birbirlerinden farklı şekillerde, farklı epizotlar halindedir.

TECER bütün bu Köroğlu menkıbelerinin kollarından yararlanmıştı. Kendi hayalinin ürünü olan unsurlarla da eseri süslemiştir.

Kahramanlar ve olaylar, destan türüne uygundu. Bütün şahıslar, saf, cesur, şövalye ruhlu, fedakar ve kahramandırlar. Bu özelliklerin hepsini ise Köroğlu en güzel şekliyle taşır. Oyun İslim öncesi Oğuz Türkleri arasında geçer. Köroğlu bu zaman ve mekanda ideal bir halle kahramanı tipini temsil eder.

Eserde Türk mitolojisinin derin izlerine rastlarız.

Eserin dili duygulu ve şiirsel olmakla birlikte Orhun Abidelerinden ve Dede Korkut Hikâyelerinin dilinden esinlenmiştir (4). Köroğlu'yu Tecer şöyle konuşturur.

" Bir ad koyduk gidiyoruz. Oğuz'un içinde zulüm yok artık. Bundan sonra töre sürüp gider. Artık gündeğüdan gün br taya bir tek savaş kaldı. Barış için savaş. Arkadaşlar. Her yiğit eşiyle birlikte bir çatı, bir dam kurusak. Orda her ev eşit, her dam kutlu olsun. Söz ortanın, buyruk başın olsun. Ey Gök Tanrı bu yeni yurdu, senin adınla kutladım... Hoş tutun birbirinizi, şenletin yurdunuzu ekiniz, ürünüz bol olsun. Sürüleriniz ardınızdan yürüsün. Atınız kişnesin, sabahınız işleşin " (5).

Dirse Han-oğlu Boğaç Han Hikayesinde ise Dedem Korkut şöyle konuşur :
" Kara ölüm geldiğinde geçit versin. Tanrı sana sağlık versin. Sağ kalanlar için devletinizi Hak artırsın. O öğdüğüm Yüce Tanrı dost olup yardım etsin " (6).

Eserde yazı dilini girmemiş pek çok kelime, halk dilinden alınmış, deyimler ve atasözleri vardır. Bazı kelimeler ise Eski Türkçe'deki anlamıyla kullanılmıştır. Böylece dil yadırganmayacak derecede arkaik şekillerle zenginleştirilmiştir (7).

TECER araştırmalarında, şiirlerinde yaşadığı çağın halkının folklorunu, estetiğini, dilini, yaşatırken Koçyiğit, Köroğlu'nda ise İslam öncesi devir Türk insanının folklorundan bize o dönemin dilinde benzer bir dille örnekler sunuyor. Bir halk destanımızı en güzel şekliyle işliyor. Böylece Türk tiyatrosuna, folkloruna, güzellikler katıyor.

---

(4) A.H.Tanpınar; Edebiyat Üzerine Makaleler, s.93

(5) A.K.Tecer; Koçyiğit, Köroğlu, Bin Temel Eser yy. 1969

(6) Orhan Şaik Gökyay; Dedem Korkut Kitabı, İst.1973

(7) A.K.Tecer; Koçyiğit Köroğlu; Kültür Bk.yy. 290, Ank.1977

Bu konuda kendisi şöyle diyor: " Tiyatro'nun bir eğlence olduğu doğrudur, ama bu eğlendirici olmak çekici olmak özelliği, onun özünden gelir. İyi işlenmiş sağlam temellere oturtulmuş bir konu onu çekici kılar (8).

Koçyiğit Köroğlu'nu yazması ise daha çocukken bile halkından aldığı ilham ve değerlerin bir sonucudur. Kendisi Köroğlu'nun bir oyun halinde yazma isteğinin çocukken dinlediği halk hikâyelerinden, Köroğlu'nun şiirlerinden geldiğini belirtir (9).

A.K.TECER yayınlanmamış ve oynanmamış diğer tiyatrolarında da halk edebiyatından, geleneğinden, sorunlarından bahsetmiş ve konu olarak işlemiştir.

" Bir pazar günü'nde ilk perde de izleyicilere ortaoyununu hatırlatmadan geçmez. Oyunun ilk perdesi Curcuna diye isimlendirilir. Perde açıldığı zaman oyuncular değişik şekillerde sahnededirler. Rejisör, oyuncuların arasında şaşkındır. Seyircilere hitapederek aslında hepimiz ortaoyuncuyuz. ortaoyuncudan sahneye geçtik, çünkü artık ortaoyununun modası geçti der. İzleyicilerden bu karkışa için özür diler.

TECER'in bu tavrı ister istemez bize ortaoyununu hatırlatmış olur.

" Yazılan bozulmaz " zaten köyde geçen olayları hikâyeye eder. Zaman, kişiler, dil, olay, yaşama tarzı piyese köy hayatından aktarılmıştır.

" Avşarlar " yine Toros köylerinde ve İstanbul'da geçen, Avşarlar ve Çoçenler adlı iki aşiret arasında devam eden bir toprak davasını konu edinir. Eserin bütününde destan özelliklerine rastlanır. Bu tür konularla da TECER yine halkımızdan uzak değildir.

---

(8) Metin AND 50 Yıllık Türk Tiyatrosu sh.88

(9) Koçyiğit Köroğlu; Ülkü 1941 (Dergide yayınlanırken eser hakkında yazarın konuşmasından alınmıştır./)

"_

3- A.Kutsi Tecer'in Şiirlerinde Folklor ve Halk Edebiyatı Unsurları :

Bu bölümde Tecer'in şiirlerini kronolojik sıraya göre teker teker incelemeyi uygun bulduk. Ayrıca Mehmet Kaplan'ın şiir tahlillerindeki metodu uygulamaya çalıştık.

a) Konu, mazmun motifler açısından :

A.K.TECER; Folklorumuzun aydınlarca unutulduğu daha doğrusu Türk Folkloru, halk edebiyatının daha dikkati çekmediği bir dönemde ona layık olduğu ilgiyi gösteren ilk sanatçıdır (1).

Folklorla halk şiiri A.K.TECER'in yararlandığı iki büyük kaynaktır. 1919-1922 yılları arasındaki şiirlerini " Tabiat Odam " adıyla toplayan A.K.TECER daha bu ilk verinlerinde bilinçli olarak halk şiirinden, folklorundan yararlanmıştır. Şimdi şiirlerinde bunu örnekleyelim : Tabiat Odam'da

Severim kırlarda ben yaşamayı
On iki ayı
Severim kırların yeşil göğsünü
Bütün süsünü
İstemem başımın üzerinde dam
Tabiat Odam
İstemem topraktan başka yatak
Kehkeşanlar tak
Kuşlardan savrulan bir incecik tüy
Üstünde örtü
Ve aydan kırılan bütün yıldızlar
Rüyanda kızlar

Onda saz şairleri gibi doğayla bütünleşmek isteyen bir ruhla karşılaşırız. Bir bakıma çoban yaşamına özen duyuyor şairimiz ve tabiat tasviri yapıyor. Bu yaşamda bütünüyle yıldızlar, kuşlar, çiçekler, çiğ, yosun, yağmur vardır. Şairin odası tabiat'ın ta kendisidir.

---

(1) Cahit Öztelli; Tecer'in Folklorumuza Hizmeti, T.F.A., s.218, 1967

Tecer folklorik unsurları, şiirlerinde yoğunlaştırarak sürekli dikkati çeker :

Tomurcuk açılır sel alır gider
Anneler büyütür, el alır gider

misralarında halk diline yakıştığını hissederiz. " El alır " deyimi bir halk deyimidir (2).

Kuşlar şiirinde;

Onların Allah yollar sularını, yemini
Onlar yalnız uçmayı ve öznesini bilirler

Tanrı'nın yarattıklarına aşk vermesi, dini inancının halk arasındaki yansısını görürüz (3).

Gönül sende kaygısız bu kuşa benzersin
Dilerin Allah'ın rahmeti eksilmesin

Şair gönlünü tıpkı bir halk şairi gibi kuşa benzetiyor. Karacaoğlan'da da bunu görmüştür.

Evvel sende yücelerde uçardım
Şimdi enginlere indin mi gönül

Köy mezarlığı'nda yol, yolcu, boynunu bükmek, gurbet gibi halk şairimizde bolca kullanılan kelimelerle karşılaşırız.

Yolun bir kenarında yorgun bir yolcu gibi
Bir taş eğilmiş yere, biri boynunu bükmüş
Bu gurbet yollarının orası ucu gibi
Dinlenen mezarlığa gökten gölgeler çökmüş

Aşık Garip'te bir yabancının halk tabiri ile garibin mezarının görünüşünde şöyledir.

(2) Ü. Asım Aksoy; Atasözleri ve Deyimler, 1965 (T.D.K.)

(3) "..... Onları dünyada bol rızıklarla yararlandıracağız." Hüd Sûresi, Ayet:48

Gurbet ilde ben Garib'e kim baksın
Ana bulunmaz ki, gözyaşı döksün
Nişanlım yok mezarıma taş diksın
Bir çaldır mezar taşı garibin
Gurbet ilde baş yastığa gelende
Pek yanan olur işi garibin
Gelen olmaz, giden olmaz yanına
Sızlar toprağı taşı garibin (4).

Yine şu dörtlükte tipik bir Anadolu köyü gözlerimizin önüne seriliyor. Şunu da belirtmek gerekir ki bu köy manzarasını tanımak, hissetmek için kırsal kökenli olmak ya da en az bir Anadolu köyünde bir gece geçirmek gerekir.

Akşamleyin el ayak çakılmış ta ötede
Bir inek böğürür, bir kaç baca tütüyor
Gökyüzü kararıyor soluyor perde perde
Bir serve sallanıyor, bir yanık kuş ötüyor

Gün batımından sonra köyde sabah olur ve yeniden canlılık belirir köyde.

Sabahleyin önünden geçerler öbek öbek
Köylüler tarlalara giderler kadın-erkek

Şair bu köyde gömülmek de ister.

Öldüğüm gün dostlarım beni oraya gömün.

A.K.TECER 1921-1932 yılları arasında yazdığı şiirleri " Neredesin " başlığı altında toplar. Bu şiirlerinde git gide halka, halk ruhuna daha yakın ve onlardan ustaca yararlanan şiirlerle karşımıza çıkar.

Bantım, bahtım ne güzelsin
Eana alaylar getirsin
Sana saraylar getirsin

" Alaylar ", " saraylar " kelineleri şiire masal atmosferi katıyor.

---

(4) Fikret Türkmen; Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma.
Ankara, 1974

Şairin gittiği, gitmek istediği yer yerine bir köydür. Şiir bütünüyle bir ka-
ğıştır.

Tiksindim çok tiksindim
İnsanların kirinden...
Aylardır oklarla çevrilmiş hisar
Güvercin süzülücü yakık burcundan
Görünmez yollardan aşta bulutlar
Güvercin kayboldu ufkun ucundan

İhtiyar Aşık'ta halk şiirinin zevkiyle karşılaşırız.

Yaslanmış altında ipek bir sedir
Bir kız ki ay ondan beyaz değildir
Öptükçe ağaran bir gül denilir
İhtiyar bülbülün dudaklarında

Çay Vakti'nde şair Kerem ile Aslı hikâyesine telmih yaparken kendisi yaşadığı
çağın Kerem'i oluyor. Kerem dağları yarmıştı. O da sofı ile yurtlar aşmak isti-
yor. Bu yurtlar halk hikâyelerimizde geçen mekanlardır. Şiirde şöyle ifade edili-
yor :

Elveda bugünden böyle mahalle
Razıyım yollarda sürünüp ölme
Dağlar yol ver, benim bugünkü Kerem
Sofu'yla başka yurda göçelim
Gezerken hulyanda Mısırlı Hin'i
Ansızın yüzüme bir buğu indi.

.....

Yine O Gece'de Halk ve Dîvan Şiirimizin ortak nazmunu olan " Bülbül " ü şöyle
kullanıyor.

Bize kollarını açmış her küşe
Bülbüller durnadan onu öğrenmişti

Kerem'i anmak için yazdığı Kaybolan Ses şiirinde halk şiirimizde çok önemli bir
yer tutan dağlardan bahseder. Yaklaşım tarzı bir halk şairi gibidir. Dağlar

serüttir, yalçındır, geçit vermez bunun yanında yaslıdır.

Hey bu dağlar yalçın karanlık derin
Ne geçit verir ne sıcak bir in
Gün battığı zaman sarp tepelerin
Üstünden bir kartal geçer o kadar
Ne zaman düşünsen sizi titrerim
Yaslı dağlar, yüzü gülmeyen dağlar

.....

Kerem ile Aslı Hikâyesinde dağlar şöyle tanımlanır ;

Sana derler Ağrı dağı
Ne yamandır başın senin
Belirsizdir yazın kışın
Hiç tükenmez kışın senin

Yıldı Bir'de halkımızın güzellik ölçüsünü, estetiğini görürüz.

Lal Hatun saçları uzun, bel ince
Kolları hilâl olur o gece
Her yıl gül kokusu haber verince

Yaz mevsiminde bir gün'de yine köy yaşamına olan özlemi dile getirir.

Yaz mevsiminde bir gün
Günüüm kederini
Avutmak için kıra
Çıktım öğleden sonra
Telaşsız adınlarla
Bakarak sağa sola
Küçük koruyu geçtin
Oradan köye çıktım / (5)

Halay Çeken Kızlar'da insanımızın oyun zevkini görür, Halay çeken köy kızlarını tanıırız.

Çekin halay, çalsın durmadan sazlar
Çekin ağır ağır halay düzölsün
Süzölsün oyunlar, süzölsün nazlar
İnce beller mahmur gözler süzölsün (6).

A.K.TEÇER; Cumhuriyet'in " Ne Güzel bulursun gezsın Anadolu'yu duygusallığının ve idealizminin yaygın olduğu dñneminde yetişmiştir. Yurda ve o yurdun üstünde yaşayan insana bakış açısı buydu (7). 1936-1947 yıllarında yazdığı şiirleri " Orda Bir Köy Var Uzakta " adı altında toplar. Şair bu dönemde daha çok halka yaklaşır. Halk şiirinden ve folklorundan daha çok yararlanma yolunu seçer.

Orda bir köy var uzakta
O köy bizim köyümüzdür
Gezmesek de tanınasakda
O köy bizim köyümüzdür

Hasralarında köy tutkusunu, gizliden gizliye köye, köylüye hizmet tutkusunu hissediyoruz. Şairin gönlü oradadır. Kulağı ve sesi oralarda Anadolu köylerindedir. Vecihi TİMURÖĞLU, A.K.TEÇER adlı eserinde bu şiir için şöyle diyor: " Bu vatan üzerinde yaşayan insan varlığının özdeksel yansıması, ütopyik bir yaklaşıma veren A.K.TEÇER Cumhuriyetin o ilk coşkulu dönemlerinde resmi görüşün ulusal coşku yaratmaya dayalı politikasını, tüm dınağlara yerleştirmek için belki de en etkili ütopyayı yarattı. " Orda Bir Köy Var Uzakta " adlı şiiri onun en etkin bildirisi olmuştur. "

Toprak Cenneti'nde özlediğı diyar yine bir Anadolu köyüdür. İçindeki duyguyu gurbete, dilindeki türküyü uzun bir destana benzetir. Kendisini anlayan ise yalnızca tarlalardır.

---

(6) Ahmet Adnan Saygun; Rize, Artvin ve Kars Havadisı Türkü, Sazla Oyunları İst. 1937.

(7) Vecihi Timuroğlu; Ahmet Kutsi TEÇER; Ank. 1980. İş Bankası Ya. S.79

Başımda yıldızlar, aylar, güneşler
Yolumda hep ağaç, bağ, tarla, bostan
İçimde bir duygu, gurbete benzer
Dilimde bir türkü, uzun bir destan
Nerededir, nerededir toprak cenneti
Hür insanların yaşadığı diyar ?
Bir ömür yürüsem bitmez hasreti
Beni yalnız onlar anlar : Tarlalar....

Nola'da Karacaoğlan'ın etkisini sezinleriz.

Gariplik boynumuzu üzer
Ayrılık bağrımıza ezer
Köyün altında bir mezar

Nola hey ölüm nola ?

Tecerim sözlerin hoştur
Dilin dertli gözün yaştır
Söyle, söyle halkı hoştur

Nola hey dilim nola ?

Son dörtlükte ismini mahlas gibi kullanıyor.

Bir Toprak İşçisi'nde toprak sahibi olmayan, ırgat dediğimiz köylüleri de anan-
dan geçemez.

Sen, anan ve baban... Siz topraksızlar
Sizi ben tanırım uzun yollardan
Sizi ey yağın yağın büyük yalnızlar
Sizi de yaratmış bizi yaradan

Uçsuz Bucaksız Bir Toprakta köylünüzün ihtiyaç duyduğu modern tarım araçlarının-
dan bahseder.

Taraktör, taraktör, taraktör
Daha her türlü çift alet
Bu işte toprağın hasreti
Decerikli el, kol ve motor

Aydın'ın köylü, karşısında alması gereken tavrı yine aynı şiirde şöyle belirtilir :

Toprak ne satış ne bir ipotek
Çiftçinin elinden çıkamaz
Toprağı dağıtmak bize faiz
Çiftçiye faiz onu işletmek

Aşağıda ki dörtlükte toprağın çiftçi ve aydın işbirliği ile nasıl işleneceği vurgulanır.

Toprak demine kavuşmalı
Köylüler enstitülerine
Gömülmeli demir derine
Köylüler okuyup çoşmalı

Toprağın modern aletlerle işlenmesi ve köylünün enstitülerde okuyup, uyanması arasında ilgi kuruluyor ve sonuçta bayındır, mağmur bir ülkenin aydını ve köylünün desteğiyle doğacağını müjdeliyor.

Buğday İlahisi'nde Buğdayın çiftçi için ne demek olduğunu vurguluyor.

Varlığının neşesinde
Eiri ölçer bir atar
Yüreğimin köşesinde
Yağın yağın buğday yatar.

Şiirde ölçek, übek, elemek harman gibi çiftçilerin dilinden düşmeyen kolimeler kullanılır.

Nadas Türktüsünde şair yine aynı ülkü peşindedir.

Selan ey toprakları sürenler
Selan ey toprağı, şenletenler
Selan işte geldim içinize
Yedek yardımcı olayın size
Çan sakızı çoban armağanı
Benim harmanım, yurdum, harmanı

Karadeniz Türküsü'nde Şairin gönlü_çoşar. Karadenizin çoşkun, hırçın ruhu mısralarında canlanır.

Ali Reis'in takası
Hey... Binesi de akası
Yoktur denizin şakası
Benim gönlümde öğledir

Köyde bir garip ihtiyar'da vurulma " Kan Davası " gibi bir olay işleniyor.

Gömelip yolu üstüne
Ağladı ağladı gitti
Vurulan cöglü üstüne
İçini dağladı gitti

Heno'nun Gözleri Yolda Şiiri de bütün ile yerli unsurlar içerir. " Heno " bir kadın ismidir. Heno asker yolu bekleyen bir Anadolu gelinidir.

Heno'nun evinin yolu
Çıkar kayaya kayaya
Bebelere (Kazı-Oğlu)
Gezer ağlaya ağlaya
Heno'nun gözleri yolda
Ne para ne de pulda
El evinde sağda solda
Gezer söyler, türkü mayı

Maya; halk müziğinde bir tür uzun havadır. Heno kocasına olan özlemini türke ve mayalarla dile getirir.

Heno'nun eri askerde
Uzakta kim bilir nerde ?
Düşünde görür bir yerde
O yeri bilen var mı ya ?

" Asker " kelimesi Anadolu insanının yüreğinde değişik duyguları, kavramları uyandırır. Vatan sevgisi, onun uğruna fedakârlık yanında özlem ve gurbet duygularını da çağırıştırır. Şair bu durumu biliyor ve şiirine malzeme yapıyor.

Ödek Ağıdı'nda tekrar Karacaoğlan'ı anımsarız.

Yeşil başlı gövel ördek

Uçar gider göle karşı

Eğricesine tel tel etmiş

Döker gider yare karşı

A.Kutsi TECER'de şöyle değişir

Göllere üşen ördekler

Sazlara düşen ördekler

Yeşiller hep yeşiller

Ava yollarını bekler

Karacaoğlan'da sevgiliye benzetilen ördek A.K.TECER'de avcılarının yollarını beklediği bir realite halini alır. Karacaoğlan'ın lirizmi böylece yön değiştirir.

Şair Bağlamacıya'da halk şiirini, halk geleneğini, müziğini yeniden diriltmek ister.

Çal bağlamacı çal, eski türküler

Dirilt nağmelerini atalarının

Dertli Emrah, Ruhsati dile gelsinler

Duyar sesini eski ustalarının

Gevheri, Sayranı, Sümbüli'yi an

Ömer gibi ağla, Kerem gibi yan

Şakısın dilinde Karacaoğlan

Bağlama şenliğidir odaların

Halk şairlerimizi yad ederken yeni nesillere de tanıtmaya çalışıyor. Ardından bu şairlerin söyledikleri türlore değiniyor.

Çal söyle bir türkü uzun havadan,

Bir varsağı çağır, sonra bir destan

Arkasından yine bir Karacaoğlan

Günahsa boynuma hop kadaların

Son mısra Dertli'nin " Şeytan Bunun Heresinde " nakaratlı şiirini anamsatıyor. Saza, müziğe " günah " diyenlere sesleniyor.

Yiğitler silkinip ata binende..
Köroğlu'nun ruhu canlanır bende
Bir türkü söyler baban deden de
Sen de destancısı ol bu dağların

Köroğlu'nun Koçaklamasıyla aldığı ilk mısrayla aynı ruhla dağlara meydan okuyor.

Hani Dadaloğlu, Kuloğlu, Muşlu ?
Küsmiş parmakları sazlar yası
Çal ozanların aşıkların nesli
Duyur sesini eski ustaların

Bitmiş, bitmekte olan bir geleneğin arkasından şair üzüntüsünü belirtiyor.

Güreşte geleneksel sporumuzu ve güreşçilerimizi över.

Ha bre yiğitler, koşun kavrayın,
Keç gibi dolanın dönür meydana
Ağırdan yanaşın, birden ujraysın
Bir orda kapışın, bir de bu yanda
Abdest alsan aldın demez
Kırmaz kılsun kıldan demez
Kadı gibi harul yemez
Şeytan bunun heresinde

Ahmet Kutsi TEKE : Yurdunu sever ve ona tıpkı bir halk ozanı gibi destan yazan bir şairdir. " Unutmam Sizi " adlı şiirinde coğrafyanıza övgüler dizer.

Güneyden gündoğduya ve kuzeye uzanan
Sarıçiçek yaylası, Uzun yayla, Bozoğlan
Doğa dağları vardır

.....

Selan size ey obalar, yurtlar, yaylalar selan,
Siz ey yiğit insanlar, siz ulu dağlar selan,
Unutmam sizi, hayır

Güzelleme'de

Sen ey İzmir, eski güzellik
Üzüm, tütün, incir ve pamuk yurdu
Meyan kökü, zeytin, ipek ve çeltik
Ve balı, balığı ve palamudu

1957'de Edime'den Şiirler'de

Bir gün Edime'ye gelirsen eğer
Beni bulamazsan hiçbir tarafta
İnan bekliyorum seni Araf'ta

Darığışifa'da;

Lubada bu eski Darığışifa'da
Birbirine aşık iki genç varmış
Kızın bulunduğu yer loş bir oda,
Oğlanın kaldığı yer daha darmış

O yönde anlatılan bir efsaneyi şiirleştirmiş. Böylece halk şiirinden hiç uzaklaşmaz.

Konya Destanı, Afyon Destanında yine halk şiirinin havasını estiriyor.

Sabahtan vardım Konya'ya
Baktım civara uyanık
Kimi binek kimi yaya
Baktım meydana uyanık

" A.K.TECER aşırı duyarlı bir kişiliğe sahiptir. Türk Halkı yaşantısında ve Anadolu geleneğinde duyarlı bulduğu her motofi, her olguyu şiirleştirmiştir. Ağıtlar, türküler, ninniler onun duyarlılığına seslenen ürünler olmuşlardır "

Gün arabası
Uğrar düşünce
Sabah babası
Bidecek ise
İş demek neşe
Nenni nenni.....

Halk inançlarından, atasözü ve deyimlerden de yararlanırb Eğer Bir Gün Ölürsen'-
de,

Aşkının başı için silme beni yadından
Annazsan ölüürüm de gençliğime doymadan

Halk Türküleri onun şiirinde layık olduklara yeri bulurlar. Mersin Destanını'da,

" Evlerinin öndü Mersin
Mevlan seni bana versin "
Bu türküyü çok söylersin
Tecer Aşık oldun en son

b) Kafiye ve Vezin Açısından :

A.K.TECER şiirlerini hece vezni ile yazmıştır. İlk şiirlerinde
(1919-1931) 717 14'li hece ölçüsünü kullanır. Köy Mezarlığı'nda, Kayıs
Sabah'ında bu ölçüyü kullanmıştır.

Sabahleyin öünden geçerler öbek öbek
Köylüler tarlalara gideler kadın, erkek...
Öldüğüm gün dostlar beni oraya gömün

1932'ye kadar yazdığı şiirlerde halk şiirimizin temel ölçüsü olan
7'li, 8'li ve 6+5, 4+4+3= 11 hece ölçülerini kullanmıştır. Nerdesin, Çangırık,
Sezveyle Fincan, Kader ve Kuyuncu, Gün Batmış, Mart Akşam, İhtiyar Aşık, Yarasa,
Her Gace, Lahit, Ölü, Esbelli, Mezar Taşları, Ufukta Yağmur gibi şiirlerinde
bu ölçüyü kullanmıştır.

Nerdesin'de :

Geceleyim bir ses böler uykumu
İçim ürpeymeyle dolar -- nerdesin ?

İhtiyar Kızlar'da :

Geçtiler rüzgarın geçtiği yerden
Yine kimsesizler, yine yalnızlar....

Eunlar dışında 7'li, 8'li hece vezinlerini de kullanmıştır.

Sivrisinek'te 7'li hece vezni kullanır.

Geliyor saz çalarak
Sinekler imdadına

Sayıklama ve He Yapsam Olmuyor gibi şiirlerinde 8'li ölçüyü kullanıyor.

1950'den sonra serbest vezinli şiirler yazmıştır. Dikkat edilirse şair çoğunlukla 4+4+3, 6+5 = 11' li " koşma " tarzı hece veznini kullanmıştır. Şüphesizki bu tesadüf değildir. Onun halk şairi ile alışverişinin bir sonucudur.

Kafiye konusunda halk şiirinden biraz sıyrılır şairiniz, genellikle zengin kayfiyeyi kullanır. Çarpaz diziliş ise halk şiirinizin zaten bir özelliğidir. Rediflerden yararlanır. Uçsuz bucaksız uzayan kıt,

Uçsuz bucaksız uzayan kıt,
Kimi yer nadas, kimi anız;
Alabildiğine koşmaktayız,
Gün kavuşmak üzere, ay balkır

İlk şiirlerinde şekil halk şiirine uymaz. Daha çok şeklini kullanır (Kuşlar, Köy Mezarlığı, Annem).

1921 - 1922 yıllarında yazdığı şiirlerinde halk şiirinin milli şiir birimi olan dördlükleri kullanır. Hece vezni ile ve koşma şekli ile yazar. Genellikle bu şiirler üç dördlükten oluşurlar. " Tecer ilk devrinde bilhassa eski halk şiirinin en tolu şekli olan koşma üzerinde durmuş ve onu redif denilen kafiye sisteminden kurtararak modernleştirmiştir. Keder sezgişleriyle dolu ürpe-tili ve çok renkli koşmaları vardır " (8). Kaybolan ses buna güzel bir örnektir.

He zaman düşünsem sizi titrerim,
Yaşlı dağlar, yüzü gülmeyen dağlar
Bu dağlar içinde bir yer var, derin,
Orda kaybolan bir ses var, ağlar.

Daha sonra yazdığı şiirlerde dördlük sayısını artırıyor. Hala'da Semâf'ın şeklini kullanıyor. Bazı heceleri eksiltiyor. Kafiye uyumunu sağlamak için halk şairleri de bu yolu seçiyorlardır.

---

(8) A.Handi Topınar; Edebiyat Üzerine Makaleler, 1977, Ş. 114

Tecer'im sözlerin hoştur
Dilim dertli, gözün yaştır
Söyle söyle halkı hoştur
Nola hey dilim dola ?

Görüldüğü gibi A.K.TECER'in amacı ulusal edebiyatın doğmasına yardımcı olmaktır. Bu nedenle halk şiirinin kaynaklarını sonuna kadar incelemiştir. Bunu şöyle ifade ediyor. " Milletin, halkın malı olan bu ananevi edebiyatın yerini yine milletin, halkın ruhundan fıskıran folklorlardan mühim olan ve en yüksek edebi teknik ile işleyen yeni Türk Edebiyatı olacak ve artık geçmiş asırlardaki gibi bir ikilik, bir ayrılık tamamen ortadan sünecektir (9)

c) Nazım Şekli Açısından :

Ahmet Kutsi TECER daha önce de ifade ettiğimiz gibi halk şiirinin nazım şekillerinden de yararlanmıştı. Dörtlüklerle yazdığı hemen hemen her şiirinde koşma tarzından yararlanmış (Kaybolan Ses, Siz Ağaçlar, Parya Toprak, Ağaçla Konuşma, O Gece....).

Siz ağaçlar, elbet beni bildiniz,
Een sizden ayrılmış yürür bir dalın
Ey çamları, köknarları, ey yeşil deniz
Den kendi kendini sürür bir dalın
Kırığım, içinden çıkmaz bu acı,
Gün oldu başıma hasretin tacı
Düşündüğüm zaman asıl ağacı,
İçimi yalnızlık bürür bir dalın

Dörtlüklerinde görüldüğü gibi ilk dörtlükte 4+4+3 ve ikinci dörtlükte 6+4 = 11'li hece vezni kullanılmış. Kafiyeleşmiş şekli ise yine; abab cccb..... şeklinde koşma tarzında Koşmalar 3-6 dörtlük arasında olurlar ki şiirimiz de üç dörtlükten oluşmaktadır (10).

Nola'da semaf'den yararlanıyor. Semafler 8'li hece vezni ile yazılır. Konuları ise; aşk, özleyiş, tabiat, güzellikleri ve gurbet duygularıdır. Nola'da gurbet ve özleyiş temini görüyoruz (11).

(9) A.K.Tecer; Folklor Gezintileri, Kalem 1939, s.13

(10-11) Hikmet Dizdaroğlu; Halk Şiirinde Türler, Ank. 1969, T.D.K.Yayınları

Gariplik boynunu üzer
Ayrılık bağırını ezer
Köyün altında bir mezar
Nola hey ölüm nola ?

Karşı dağlardan aş, yitir
Bizi yurdunuza yetir
Denme geriye al götür
Nola hey ölüm nola ?

Arabacıya Türkü, Hasta Çocuğa Türkü, Havacıya Türkü gibi şiirlerinde, tıpkı türkülerdeki gibi sonu mısra tekrarlanmıştır.

Sen göğe çık, gökte ne varsa iner,
Yağmur yere düşer, şimşekler siner
Çık daha çık rüzgâr yuktanda dîner
Haydi yiğit, haydi artık havalan

Son mısra şiir boyunca tekrarlanıyor.

Bazı şiirlerinde A.Kutsi TECER bütün olarak halk şiiri nazım şekillerinden yararlanmasa da konuya uygun nazım şekillerini kullanıyor.

Güzelleme; bir kimsiyi veya bir varlığı övmek için söylenen bir saz şiiridir. Güzelleme'de bir çini çöhrini öüyor.

Dün yine bir çini çöhrini gözdin,
Bu geniş bir gündün bile kasadır
Her çini önünde bir ömür sezdim
Bu seziş gönlünde bütmez tasadır.

Adana Destanı, Mersin Destanı, Afyon Destanı, Konya Destanı gibi şiirler, ise bu şehirleri tanıtan şiirlerdir. Destanlar, tıpkı koçma vezninde ve şeklinde yazılmış, fakat koçmalara göre daha uzun olan halk şiirleridir. TECER'in Konya Destanı sekiz, Mersin Destanı altı, Afyon Destanı yine sekiz dördüktür. Onbirli hece vezniyle söylenenler de vardır. TECER 8'li şeklini kullanmış, Destanların özellikle son dördüklüklerin de şairler isimlerini yerleştirirler.

Tecer'de aynı tarzı kullanıyor.

Tecer'im bu nasıl hulya

Uyanikken gördüm rüya

Eski Konya, yeni Konya

Göründü bana uyanık

Adana Destanı'nda son dörtlükte kendi adını söyler.

Tecer'im şakıyor sesin

Yoksa aşık mısın neyin ?

Seni de yoldan etmesin

Sevdalı, deli Adana ?

Tıpkı bu destanlar gibi halkımız arasında yaygın destanlarda vardır.
Kars Destanı, Mora Destanı, Akka Destanı gibi.

Bir haberin, var mı Kars'ın halinden

İçinde kalmadı kızdan gelinden

Alalım bu Kars'ı küffar elinden

Dini bütün vezir sal, padişahım

(Kars Destanı'ndan)

Karadeniz Türküsü'nde ise Tecer Manilerden yararlanır. Manilerin klasik şekli a a b a şeklindedir. Dört dizelik manide anlam ağırlığı son iki dizededir.

Ali Reis'in takası,

Hey... Binesi de akası

Yoktur denizin şakası

Denim gönlünde öğledir.

Şimdi de bir Karadeniz Manisine bakalım. Aradaki benzerliği hemen fark ederiz.

Izdırdın kayışını,

Rize'liyim Rize'li

Adam cebinde saçlar

Senin gibi güzeli

Düğün ağıdında ise ağıt türünden yararlanıyor. Geleneksel köy düğünlerimizde gelin kızın ardından annesi veya bir yakını ağıd yakar. Ağıt aynı zamanda ölen kişinin ardından söylenen yas şiiridir. Halk şiirimizde ise geniş yer kaplar. Tecer'de Emine'nin ölümü ardından ağıt yakar.

- Uyan Eminem uyan
Şakısın sesin
- Gözlerim kararıyor
Anne neredesin ?
- Telin duvağın hazır,
Giyinmelisin
- Tabutunun üzerinâ
Kızlar süslesin
.....
Kızlar ağır, okudu
Kafazlar yasin
Ecel gelmiş, Emine
Emine nertsin ?

Anadolu'da çocuklarını uyutmak isteyen anneler " ninni " söyler. Tecer'de bu geleneğe yararlanıyor.

Yaa yaa güzünü
Nurlu bir düşe
Göster yüzünü
Yarın güneşe
Eve ver neşe

Nenni nenni

Yatağın sümbül
İşte bu kâşe
Yastığın al gül
Yorgan menevşe
Kokusu neşe

Nenni, nenni

d) Dil ve Üslup :

Ahmet Kutsi TECER, Osman Veli neslinden önce, Türk şiirini sade, saf ve çiplak hale getirenlerin başında gelir (1).

Yalın bir dille, folklorla dayalı, pek az şairaneliği olan, duyarlı hat-
ta zaman zaman duyarlılığı şiddetli arı bir heyecanın egemen olduğu şiirin yaza-
rıdır (2). Ona değin, Mehmet Emin, Rıza Tevfik gb. halk şiirine özenenler çok-
muşsa da, folklorla halk edebiyatı üzerine bilinçle gider odur. Ebuçet Kemal
ÇAĞLAR Tecer'in şiir dili için şunları söylüyor : " İlk şiirleri bizde Necip
Fazıl'ı imrendirecek, Fransa'nın Endleri'ni andıracak işli, derin, muarazi eser-
lerdir. Sonra halka indi, Rıza Tevfik taklitçiliğinden ötede, Ziya GÜZELP nazari-
yeciliğinin başarılı tatbikçisi oldu (3).

Duygusunu kalabalık unsurlardan sıyrılan ve teferruata değil, öze önem-
niyet veren TECER'in üslubu da çiplaktır. Benzetme ve sıfatlara az rastlanır
(4).

Tecer'e göre " Tekdil halk dilidir " onu işleme de şairin görevidir. Gün-
kü acil kaynak, cevler halktadır. Başarıya ancak bu yoldan gidilebilir.

Bu görüşleri doğrultusunda şair bazı şiirlerinde halk dilinden, ağızlar-
dan çok kelime almıştır. Bazen de bir kelimenin halk dilindeki söyleniş şekline
başvurarak, halka yakınlaşmaya çalışmıştır. Çünkü bazı şiirlerinde kullandığı
halk arasında yaygın kelimeler ve halk söyleyişi ile aldığı bazı kelimelerden ö-
rnek verelim. Böylece sadece, konu gököl, motif açısından değil dil açısından da
TECER'in halka yabancı olmadığını göreceğiz.

Koynum	: Göğsün. (Tabiat Odanı)
Fen	: Hüner (Tabiat adamı)
Akşamleyin	: Akşam, akşam üzeri (Köy Mezarlığı)
dan	: Çatı, ev (Uzaklara Gidelim)
Kodun	: Koydun (Güvercin)
Yarıncı	: Açıklı (Güvercin)
Yalınayak	: Yalınayak (Her Gece)

(1,2) Mehmet Kaplan; Cumhuriyet Devri Şiiri, sf. 68

(3) Vecihi Timuroğlu; A.K.Tecer; Ank.1960, sf. 55

(4) E.Kemal Çağlar, T.F.A.D, S.218, 1967

Uryan	: Çıplak (Her Gace)
Ölem	: Öleyim (Çay Vakti)
Maşlah	: Tek parçalı kolu olmayan, yalnız kolların geçirilmesi için yarakları olan üstlük (O Gace)
Garıplık	: Yabancılaşma, kimsesizlik (Hela)
Devrinir	: Karaldanır (Karadeniz Türküsü)
Kaytan bıyık	: Kaytan bıyık (Karadeniz Türküsü)
Kadali: dört, olem, hüzn	: (Meno'nun Gözleri Yolda)
Meno	: Manife (" ")
bebe	: Babek (" ")
aş	: Yemek (" ")
Kardeş	: Kardeş
Türkü	: (Meno'nun gözleri Yolda)
Yavuklu	: Sevgili (Meno'nun Gözleri Yolda)
Sala	: Sala (DUYUN AĞACI)
Koşak	: Koşalın (Halay)
acop	: Acaba (Yağmur Duası)
Devar	: Hayvan (Yağmur Duası)
Emne	: Anna (Es Kabayelin Es)
Kulağa'sma	: Kulak Asma (Es Kabayelin Es)
Gidelik	: Gidelim (" ")
Tübe	: Tübe (" ")
Yazacak	: Yazana değin (" ")
Varman	: Varman (" ")
Zata	: Zaten (" ")
Msut'va	: Mustafa (" ")
Donguz	: Domuz (" ")
Diğner	: Dinleyin (" ")
Nire	■ Nereye (Köy Odası)
Ilgar	: Dizgini bırakılmış atın dörtnal koşması (Köy Odası)
Abrulbeş	: Pallı kültüründe önemli bir gün (Köy Odası)
Enlik Kuzulu Koyun	: Yeni doğmuş koyun, kuzulu koyun (Köy Odası)
Alartır	: Kızartır yakar (Köy Odası)
Ahuzar	: İnleyip ağlana (Unutmam Sizi)
Menevşe	: Menekşe (Nenni)

N O T : Anlamını bilmekte zorluk çekebileceğimiz bazı kelimelerin, girde geçen anlamını da veriyoruz.

Parantez içindeki isimler, kelimelerin hangi girlerden alındığına gösteriyor.

III. BÖLÜM :

C) A.Kutsi TECER'in Folklor ve Halk Edebiyatı Üzerine Düşünceleri.

1- Halk Şiiri ve Halk Musikisiyle İlgili Düşünceleri :

A.K.TECER Ankara Radyosunda " folklor Gezintileri " adlı programda halk şiiri ve musikisi üzerinde duruyor. Bu konuşmaları Kalan Dergisi'nde 1969'da NO: 9, 1-2. sayılarında yayınlanıyor.

Şimdi A.K.TECER'e kulak verelim : " Değerli dinleyicilerim. Radyomuzun programlarında yer alan güzel sesimli, yurt nağmelerini dinledikten onlarındaki, sadeliği, sıcaklığı duymamak, tatınmak imkânsızdır. Nağmeler arası da yurdun her köşesine ait bazı forklar, yerli renkleri bulmak beraber hemen hepsinde müşterek olan şey, biz de baraktıkları tasirlerin samimiliği, sadeliği ve sıcaklığıdır. Çünkü bu nağmeler müşterek his kaynaklarından doğmuştur. İşte asıl talim burada..."

" Değerli dinleyicilerim; Halk musikisinin hususiyetlerinden biri, hemen bütün bestelerin daima birer güfte ile terennüm edilmesidir. Halk hayatında musikî ve şiir birbirinden ayrılmaz. Nitekim bu hususiyet aynı vechile, halk şiirinin de başlıca yazıftır. Denebilir ki halk hayatında bestelenmek için, beste de söze tesir etmek için yapılmıştır. Beste ile sözün kaynaşması o kadar kuvvetli dir ki haval gibi halk ağız sazlarıyla galanar musikî parçaları bile dinleyiciler tarafından sözle takip olunur.

Musiki ile şiirin böyle kaynaşması sayesinde hem musikî ananesi, hem şiir ananesi devam edebilmıştır. Musiki yani nağmeler sözü bir muhafaza içine aldığı gibi söz de bu nağmelere istinat teşkil eder.

Bu sebeple de gerek halk musikisinin gerek halk şiirinin aynı ihtiyâçlardan aynı bir ruhla ve aynı şartlara tabi olarak doğmuş olmalıdır. "

Görüldüğü gibi A.K.TECER Halk şiiri ve musikisini birbirinden ayırmıyor. Konuşmasının devamında Halk şiiri ve musikisini ayırmadan ikiye ayırıyor. Kinniler, düşün türkülleri, toplu oyun havaları, ağıt gibi adet ve usullara bağlı söz ve besteleri birinci gruba, " herhangi bir hadiseyi, heyecan doğurmuş bir hali, acıklı veya şen bir vak'ayı alakadan eder şiirler ve besteleri " ikinci gruba dahil ediyor. İki grup arasındaki fark birincilerin anonim olması, ikinciler ise

ferdi bir menşe-ye dahil olmalıdır. Örnek olarak " Mana Geceleri " n'de söylenen şu türküyü I. Grubadakil ediyor :

Ataladı geçti eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Kız evlinin yaraşığı
Şen anam, şen babam evin şen olsun
İşte ben gidiyorum evin şen olsun
Belinin yitü tutuldu
Gönlün evine yakıldı
Ananan belü kilitildi

II. Gruba; Karacaoğlan'dan bir örnek seçiyor

Karacaoğlan der canan
Güzelin özüne inan
Bu ayvalık bize yaman
Bundan bir dam o'balık.

Bu şiirlerinde başta anonim olduklarını, halkın yoğun beğenisi ile yayılıp değişikliklerle birlikte anonimleştiğini belirtir.

Geng Osman eti kötünden kötü
Düşürün kalıcı zehinden kati
Çokivorin baş tavladan kız eti
Koc gibi meydanda döndü Genç Osman

TECER'e göre şiir 17. yy.da yaşamış " Osman " adlı bir halk şairidir. Sonradan anonimleştirilmiştir. Bu durumun tersini de olduğunu söylüyor.

Den urulduu parengada yatırım
Sağına soluna efeler yastık getirin
Ölüyorum sevdiğimi getirin

" Bu türkü de şüphe yok, ferdi bir mahsüldür. Fakat mahiyeti itibariyle halkın anonim mahsullerine pek yakın. "

Diğer konuşmasında halk şiirinin ustalarından şöyle bahseder : " Geçen onbeş, yirmi yıl zarfında halk edebiyatına ait bir çok eserler, bilhassa halk şiirleri meydana çıkarıldı. Halk şiiri halk edebiyatının en zengin bölümüdür ve

çok sevilmektedir. Karacaoğlan, Dertli, Emrah, Geyheri, Aşık Ömer daha bunlar gibi bir çok isimler artık hepimize munis gelmeye başladı. Halk şairlerinin eserlerinden bir çok şeyler zevkimize karıştı. Hatta yeni Türk Edebiyatının doğuşu ve inkişafı üzerinde doğrudan doğruya müessir olmaya başladı. "

Halk edebiyatının çağdaş Türk edebiyatına etkisi A.K.TECER çok güzel ifade ediyor.

A.K.TECER Halk şiir geleneğinin artık yukarıda saydığımız gibi küçük şairler yetiştirmeyeceğini, gelişini için " kendi şartlarına " ve " dayanaklarını " kaybettiğini belirtir. Halk şiiri, musiki sayesinde yaşantıdadır. Bu nedenle halk şairi aynı zamanda bir halk musikisiginastır. " Bunların birleştiği muayyen usuller, muayyen münadılar vardır. Malum usuller, malum mükâmler ve muayyen şiir şekilleri içinde çok yenilikler, değişiklikler yapar. Bu böylece gider. Meselâ Kerem bir âşığan ismi olduğu gibi bir makamın ismidir de.

Konuşmasının devamında Anadolu Türk Halk Edebiyatı'nın oluştuğu çevreleri inceler. Bunlara şöyle sıralar. Aşiret hayatı, tahtkeler, korvansaraylar ve hanlar, odalar, hikâyecilik, haydutluk, yonıçerilik ocağı, kalvoları, haydihaneciler, köy odası, köy hocası gibi...

" Şimdi bu mahitler tamamen hayattan silindiği için ananavi halk edebiyatı da artık tarihin malıdır. "

2- Tecer'e Göre Halk Edebiyatı ve Folklor :

A.K.TECER'i halk edebiyatı ve folklor kavramını bütünüyle birbirinden ayırır. Bu ayrımı daha 1980'de Malaz Dergisi'nin üçüncü sayısında " Halk Edebiyatı ve Folklor " adlı maktelede açıkca ortaya koyar. Halk Edebayatı ve halk tiyatrosu ile köy temsilcilerinin karıştırıldığı dönemde Tecer buna, karşı çıkar. Halk Edebiyatı teriminin çok kullanıldığından, anlamının bilindiği çelişmesine düğüldüğünü şu satırlarında belirtir :

" Çok kullanıldığı için herhangi bir kelime veya tabirin zihnimizdeki medlülü sarıhtır, zannetmemeliyiz... Yakın bir mazisi olduğu halde, " Halk Edebiyatı, tabiri o derece yayılmış, o derece kullanılmış ki, bunun delalet ettiği şeyi tayin etmekte güçlük olacağına bir bahçta tahmin bile etmiş."

Makale'nin devamında bu anlaşmazlığın temelinde "Homogojik negriyat " an bir yandan da edebi vakıaların henüz layık ile tetkik mukayese ve tasnif edilmemiş olmasından gürtür.

Şaire göre edebiyatımıza halk ve divan edebiyatı diye ayırmak " Halk ve yüksek tabaka " tozuduna ortaya koyduğka bir edebiyatçı görevini tamamlamış olmuyor. Halledilmesi gereken edebiyata dahil olanı ve olmayanı birbirinden ayırtedebilmektir.

" Tarihi ç'niyete göre nazıyon bir devronin şartlarına uygun olarak bizde bir arada inkişaf eden iki edebi mücessese mevcut idi. Bunlardan birini (Divan Edebiyatı) yüksek, münevver tabakanın malı, diğeri (Halk Edebiyatı) geniş halk kitlesinin malıdır. İkincisi, ibraz ettiği vasıflarla belki daha az inkişaf, fakat orjinal bir kaymet arz ediyor. Dundan dolayı onu ehemmiyetle tetebü etmek lüzumu vardır. Üstelik yoni edebiyatımız üzerinde bu ananenin çok tesirleri vardır. O hal'e edebiyatımızda ki yoni temayülleri tayin etmek isterken de bu tecirleri bilmeğe, bunun için de bu edebiyatı tetkike mecburuz."

Yukarıdaki satırlar A.K.TECER'in Halk Edebiyatına verdiği büyük değeri de yansıtır.

" Şimdi herşeyden evvel bu edebiyatın sahasının hududunu tayin etmek zarureti vardır. Dunu yaparken de evvela mençelerine nazaran onu folklerden ayıracak vasıflarına tesbit etmek, bunun için de daha evvel edebiyat fikrini tayin

etmek lazımdır. İşte bu yapılmamaştır, yapılmadığı içinde ortada hala zihinleri örten bir müphemiyet vardır."

A.K.TECER makalenin bu bölümünde H.Cahit, Yalçın'ın fikir hareketleri (Sayı, 169, 1937)'nde çıkan " Edebiyat Gecesi " başlıklı yazısından hareket eder. Şu açıklamalarda bulunur : " Fay.H.Cahit Yalçın'ın makalesindeki fikirler üzerinde duralım. Muharririn folklorun sahası ve mahiyeti hakkındaki mütalası doğrudur. " Edebiyat sahasında folkloru asıl bildiğiniz edebiyattan ayıran büyük bir evsara müteyyiz vardır. Folklorun meşgul olduğu masal, menkıbe ve itikadların kinler tarzından dile getirildiği belli hazinedir. Sonig bir halk kitlesinin malıdır. Bu hikâyeler, masallar, menkıbe ve efsaneler coğrafya hududu nedir bilmezler. Irk ve millet hudutları da tanımazlar."

" Öyle sanıyorum ki, folklor ile edebiyatın birleştiği ve ayrıldığı noktaya basıyoruz....

Şu halde folklorun mevzuu değil, folklor mahsulleri, derlendikleri dile zarfın millî olmaya y layaktırlar. Demek ki bütün hic, fikir, itikad gibi müteerret unsurlar dile geldikleri andan itibaren-eğer ferdi vasfı az halde folklor- edebiyatın malı addetmek mecburiyeti vardır." A.K.TECER Keloğlan Masallarındaki ' tem ' in bir çok dilde ortaklık gösterebileceğini söylerken bunun bir " folklor mevzuu " olduğunu, masalan Türkçe bir çeklinin ise Türk folkloruna ait olduğunu belirtiyor. " Ferdi bir danga " bağıracağından masallar edebiyat tarihinin malı değildir. Fakat Köroğlu Menkıbeleri'nin birçok dilde ifade edilmiş şekilleri vardır. Efsanevi kışkıları ve bir çok terimleri folklor kanunlarına göre ayrı ayrı ırk ve dil gruplarına içinde yayılmış buluruz. Fakat bu efsaneğin ve bu menkıbenin Türkçe'de - sahibinin ismini unutsak-bile ferdi hüviyeti olduğu muhakkak olan epik unsur mahsulleridir.

Şu halde efsane folklorun malıdır. Fakat ona edebi bir form kazandırdıktan sonra epik bir mahsul meydana geliyor ki o da edebiyat demektir."

Folklor ve Halk Edebiyatı tabirlerini aynı anlam da kullananların, yalnızca halk edebiyatı tabirini, " halk şairi, halk hikâyeci " karşılığında dar anlamlarda da kullanıldığına da işaret ediyor. Ayrıca bir tek folkloru ' Halk İlgisi ' dediğini de belirtiyor.

" Halk Bilgisi " terimini A.K.TECER'de makalelerin devamında kullanıyor. Tecer'e göre Halk şairleri, hikâyeleri edebi vak'adır.

Makalelerin sonlarına doğru Tecer görüşlerini şöyle tamamlıyor :

" Halk Edebiyatı - yakın zamanlara kadar devam etmiş bir anane olduğu gibi zamanımızda da tahakkuku için icap edilen şartlar zail olduğundan artık kapanan bir saife demektir. Böylece halk edebiyatı, yarına nazaran, unanîyetle edebiyat tarihinizin bir devresine ait edebi vak'a silsilesidir. " Böylece Halk edebiyatının edebiyat tarihinizin bir devresi olarak görür ve son aşkıllığını yapar :

" Halk edebiyatı tabirinin kullanıldığı saha, folklor sahasıdır. Biz bu tabiri folklor karşılığı alırsak, asıl mevzuumuzu teşkil eden edebi vakaya bir isim vermek icap eder. Yok eğer folklor karşılığı olarak " Halk Bilgisi " tabirini muhafaza eder de " Halk edebiyatı tabirini bu edebiyata tahsis etmek isterseniz zihinlerde daima bir bulamırlık, bir iltibas kalacaktır. O zaman yine aynı kağıda isim vermek zaruridir."

Görülüyor ki, Ahmet Kutsi TECER, " Ürünün bireyin özelliğini taşıması " ndan, kastettiği doğrudan doğruya yapıtı kretendir. Tecer'in önem verdiği durum, yapıttaki yaratıcı kişiliktir. Bu anlayışı onu çok doğru sayabileceğimiz sonuçlara götürmüştür. Halk edebiyatına iki ana bölüme ayırmaktadır. Anonim Halk Edebiyatı ve halk şiiri, Anonim halk edebiyatının folklorun konusu olduğunu belirtir. Lazarı belli halk şiirini ise edebiyat tarihine dahil eder. Folklor araştırmalarına salt mani, müzik ve oyun olarak bakılmasına da karşı çıkmaktadır.

3- Tecer'le Güre Halk Evleri :

Halk evleri yıldönümünün onuncusuna geçen Şubatın ondokuzunda ordık, yirmikisinde de bütün yurtta onu törenledik. Gazeteler günlerce bu konu üzerinde yazdılar. Türk inkılabının bu başarı üzerinde herkes, bir kere daha, anlayışına ve bilgisine tazelenmiş. Ankara Halkovi Kürsüsünden, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri'nin ajansından, bütün yurttaşlar, bir kere daha, Halk evlerinin ve Halk odalarının amaçlarını, on yıl içinde atılan adımları, ileride doğru alacağı hıza dinlediler. Her yıldönümünde, bütün yurttaşlar, bu kürsüden konuşan büyüklerini dinlemeye alışmışlardı. Bu kürsünün dolayısıyla Halk evlerinin ilk ananesi, çatısı altında " vatandaşların külfetsizce toplanacakları yer olduğu gibi, vatandaşlara memleket ve millet işlerini, bilhassa milletin, yükseltilmek işlerini, düşündükleri gibi, zahmetsizce konuşabilecekleri bir yer" olmasıdır. Eunu bize ilk yıldönümü töreninde söyleyen Büyük Milli Şef, bu sözleriyle vatandaşlara Cumhuriyet Ülküsünün gerçekleştirdiği ilk halkoçtümünü dersini vermiş oluyordu.

Gerçekten, bu ilk ders, millet gerindeki büyük denemelerden, başarılarından, kısıca, milli hayattan kuvvetini alıyor. Daha inkılabın ilk yıllarından beri, bu millet, şeflerinin halk kürsileri üzerinden kensile konuştuklarını, kendisi ülkülerinin onların kolimelerinde dilendiğini ve iradesinin onların elinde toplandığını görmüştür. Dünyada başka bir memleket daha var mıdır ki milli birlik, bizdeki gibi, tam gerçekleştirilmiş olsun. " Çünkü biz, sayın Milli Şef söylüyor, içinde bulunduğumuz muşlak, beyhemilci ve milli karışık meselelerin içinden çıkmak için aldatıcı sözler değil, aldatıcı ve mübalağalı vaidler değil; bilakis mahrumiyet isteyen, çalışmak isteyen, düşünmek, bilmek, yürümek isteyen vazifeler istiyoruz."

Şefin verdiği dersten şu satırları, bir kere daha, tekrarlayalım :

" Geçmişte olduğu gibi herhangi bir yarında, gene bir çok çetin imtihanlar vermeye muhtar kalırsak, ki biz o imtihanları hergün vermeye hazırız, o gün de başlıca güvencemiz kuvvet, bütün milletin ideal için gösterdiği gibi, gene göstereceği birlik kuvvetidir " Çünun için " herhangi bir fırtına ne vakit ve ne suretle zukur ederse etsin, meydana çıkınca her vasıttan evvel bizim kuvvet, netanet ve her türlü muhtavemet vasıtası tuttuğumuz nokta; Türk milleti içinde birbirimize dayanarak göstereceğiniz kuvvettir " .

Bu sıcak konuşma bize milli birliğimizin, ülkemizin kudretini duyuruyor. İşte şeflerin böyle konuyan Cumhuriyet Türkiye'sinde, Halkevlerinde de ilk dersiniz bize bu sözlerdir. Onun için " Halkevlerinde milli ve içtimaf hayatın temelleri, terbiye suretinde, tedris suretinde, konuşma suretinde mütemadiyen kurulmalıdır."

Milli Şef, Halkevlerinin amaçlarını bildiriyor : " Vatanperverliği, Halkevlerinin terbiye etmek için belli başlı uğraşacakları, dikkat edecekleri ve takip edecekleri bir mevzu addetmeliyiz ve her vesile ile anlatmalıyız. " Sonra bunun başlısı olan şu amacı da Milli Şefin ağızından işitiyoruz : " Halkevlerinin bilhassa karakter ve ahlak mefhumlarında oynayacağı role, büyük role bugün şu anda bütün Halkevlerinde toplanan vatandaşlarımızın dikkatlerini celbetmek isterim. " (Yıl 1934). Yüksek karakter nedir ? Onu da dinleyelim : " Yüksek karakterin başlıca tecellileri doğru, haysiyetli ve alışkan olmaktır."

Doğru, haysiyetli ve alışkan olmak. İşte bir Halkevinin temel vazifeleri. Bundan dolayıdır ki " Halkevleri bütün vatandaşların, bu vatanın milli sahibi, alışmak ve alıştırmak isteyen bütün güzide unsurların toplantı yeridir." Ve Halkevleri, böylece " bütün vatandaşların müşterek malıdır." Yine böylece " Halkevlerimiz temiz, feyizli ve ilerler bir bütün entellektüel sınıfın bütün ilerlemek, isteyen unsurların müşterek malı; müşterek vasıtası olmaktadır." Dolayısıyla " Halkevlerinin herhangi bir muvaffakiyetsizliğinden doğacak herhangi bir mesuliyet hepsinin, hepsinin boynundadır."

Ezi bu kadar geniş ölçüde kavrayan bu sözlerde tarihinizin bize öğrettiği bir hakikat da vardır : " Bu vasıtanın asırlardan beri muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerlemesine yardım edecek esaslı faaliyetleri benzer tanzim etmeleri ve ilerler takip ve tatbik etmeleridir." İşte halkçı ve Cumhuriyetçi Türkiye'de milli devlet yapısının sarılacak temelleri...

" Halkevleri, siyasi bir müesseseye değildir. Sosyal ve kültürel kurumlardır." Orada milli hayatın bütün meseleleri ile birlikte yurt için faydalı olan bütün bilgilere, milli kültürün gelişmesine yarınacak olan bütün uğraşılara geniş bir inkişaf vardır.

Onun için sırası ile, " bu memleketin ilerlemesi ve genişlemesi için

muhtaç olduğumuz vasıtaların en başında, paradan, herşeyden evvel en başta bilgi lazımdır. " Sonra " Okuma hevesini, Halkevlerinde, çoğaltma başlıca işlerdendir. " Helle " güzel sanatlar için Halkevleri'nin hakiki bir örnek olmaları memleketin güzel sanatları sevmesi, güzel sanatlardan zevk alması için gelişmesi lazımdır " ve " Halkevlerinde güzel sanatlar için memleketin en derin alakasını uyandırmaya ve güzel sanatlara olan muhabbeti milletin içinde her tabakaya, her vesile ile yayıp öğretmeyi maksadımızın başında sayıyoruz."

Böyle olduğu için de " ilim ve fen noktai nazarından Halkevleri, muhitlerinin okuması, bilen öğretmesini sevenlerin gelişmesi için; idealini müessesir kılması için hazır bir vasıtadır."

Halkevi, şüphesiz bir toplumun yeridir. " Ve maksat burada birtakım vatandaşların bildiklerini, yapabildiklerini, diğerlerine anlatmalarındadır." Fakat " bir vasıtamız olmasa dahil bir tarlanın ortasında toplanıp yine birbirinizle bağlanarak konuşabiliriz." Demek Halkevi, herşeyden önce, birlik kavramının halkçı bir ifadesi, bir semboldür. Kaldı ki Halkevlerinin kurulması, kuvvetlenmesi uğrunda emekleri, henüz bu on yıl içinde bile, şimdiye kadar bir çoğuna en yeni vasıtalarla donatılmış binalar kazandırmıştır. Onuncu yıl töreninde sayın Fikri TÜZER'in haber verdiği üzere bu iş, bugünkü şartlar içinde bile dumandan ilerliyor, daha genişliyor.

Halkevleri ve sonra birer Filiz gibi süren Halkodaları gelişmelerinin temel düşünceleri, Milli Şefimizin birinci, ikinci ve üçüncü yıldönümlerinde söyledikleri bu sözlerde açık olarak okunuyor.

İşte bu esaslara dayanarak, bu kurumlar, dumandan olmak yolunda bulunuyorlar. Kurumların çalışma programları ise yapacakları işlerin genişliğini ve büyüklüğünü bütün açıklığı ile göstermektedir. Bilindiği gibi, Halkevlerinin gelişmeleri dokuz kol üzerine tertiplenmiştir. Bu kolların her biri başlıbaşına bir çalışma alanıdır. Fakat, hepsi de yine aynı amaca doğru düzenlenmiştir.

Halkevleri, on yıldan beri çalışmaya koyuldular. Onlar için ilk önce, milli hayatı bir gerçek olarak düşünmek başlıca usul olmuştur. Milli hayat, herşeyin başı yanı varlıktır. Bu varlık kendi tarihinin içinde gerçekleşmiş bir sosyal dirimdir. Kendi kendinden başkasına benzememesi de bundandır. Dille, tarihle bu sosyal dirimi yaratma kudreti, milli varlığın geçmiş merhalelerinde ne idi ise, bugün de odur. İnsan; bizim insandır. Değişen birşey varsa sadece bu insanın

Bugünün sosyal değerleri gerçevesinde gürültüsünden ibarettir. Onun için, milli hayatın ülküsü, masallardaki gibi, talsanları gözünmeyen taştan heykeller gibi değildir; ülkü değişmez vasıflarıyla her zaman kendi kendine benzeyen milli varlığın daima daha iyiye doğru yöneliştir. Halkın Cumhuriyetimizin inkılapçı temelleri bu gerçeğe dayanmaktadır.

Halkevleri, halk eğitiminin başlıca uğraşmalarından biri olan kültür kaynaklarımızı araştırmak ve değerlendirmek yolunda durmadan çalışmaktadırlar.

Halk ruhunun içinde gınladığı halk musikisi, halk zevkinin ve yaratma kudretinin içinde belirdiği halk sanatları, halk oyunları, halk edebiyatı, hop-si bugün ele alınmış bulunuyor. Halkevleri bütün bunları sağlan bilgileri işleyen gücü, yeter unvanlarla zenginleştiği nispette, bu milli varlık kaynaklarımız bize hergün yeni, en yeni eserler kazandıracaktır.

Milli hayata bir bütün olarak kavrayan Halkevleri, milli varlığımızı maddi ve manevi bütün yönlerden işlemeğe elverişli bir şekilde kurmuşlardır. Bu yolda on yılın başarıları az değildir. Parti Genel Sekreterinin kürsünde söylediği gibi, bu on yıl içinde elli milyondan fazla ziyaretçi halkevlelerinden faydalanmışlardır. Bunun manası şudur : Bu rakama kabataslak, nüfusumuzun tamamına nisbet ederseniz, diyebiliriz ki memleketin nüfusu üç kere Halkevlerine aktarılmıştır. Bu az birşey değildir. Halkevlerinde sürekli çalışanlar, kadın, erkek yüz kırk bin kişi, halk odalarında ise on az yirmi bin kişidir. Bu rakamlar, küçümsenemez. Bütün Halkevlerinde dört yüz yirmi bin kitap vardır. On yıl içinde yirmi beş bin konferans, sekiz bin konser ve on beş bin temsil verilmiş. Bunların hepsi sevindirici başarılardır. Evlerinizi, odalarımızı ne kadar kutlasak azdır. Ancak Halkevlerinin bir amacı daha vardır : Herşeyin daha iyisini istemek. Halkevlerini ve halk odalarını tartmak için yalnız bu ölçüye vurmak lazımdır. Halkevlerinin içini kemiren daima şu sorudur : Yardıma faydalı olmak için daha ne yapabilirim ? Bunun cevabını, gelecek on yıl şüphesiz yepyeni başarılarla verecektir.

IV. BÖLÜM :

1- A.K.Tecer'in Folklorcu Yönü İçin Kimler Ne Dedi ?

" İnsanları, sanata, şiiri, halk bilgisini o kadar çok sevmiş, o kadar çok duygulanmış tır ki, bunların iyi, güzel ve büyüleyici yönlerini hafızasına nakşetmek, notlar halinde kağıtlara geçirmekten yazmaya fırsat bulamazmıştır : bulacağını beklerken Üstün onu beklememiştin. Çon yönlü bir çalışma, deneme, didinme, toplama, dinleme, daima ve hazırlama çabasıyla hergün daha genç daha diri idi."

İlhan HENÇER (T.F.A. Eylül-1967)

" Kutsi TECER, sözlü bir gelenek halinde yaşayan bu halk eserlerinde yalnız kendini, kendi şair benliğini bulmakla kalmadı. Bu millî ve manevî değerlerini zaman zaman işleyerek gün ışığına da çıkardı."

Eflatun Gen. GÜNEY

(Tecer Dağı Yıkılır mı ?)

T.F.A. Eylül-1967, s.218

" TECER, yaşamı boyunca halktan ayrılmaması, halkın yaşantısındaki güleyi duyması, halktaki üzü ve engin kültürü, yani ' folklor'u şiirlemeye maye yapmıştır. Halktaki görünmez ' yüceliği ' sezmeye duymaya çalışmıştır."

Ahmet KÖKLÜGİLLER

Folklor Aşağı ve Ozan Tecer

T.F.A. 218, 1967

" Ömrü boyunca, hiç üne geçmeye heves etmeden, sessiz ve derinden öyle olumlu işler yaptı ki. Folklor araştırmaları, tiyatro incelmeleri, sadece bir veri değil, bir alış olarak da değerlendirildiği hocalığı, altruist yaradıcılığının en köklü tezâürleri idi."

Haldun TAMER. (Tecer Gidince)

" Duygu ve ruh itibariyle aynı cinsten bir şair olan A.K.TECER H.Fazal'dan biraz daha açık ve daha tabii görünüyor. Şiirlerinde folklor mahsullerinden ifade, kelime hatta duygu olarak faydalanan şairin dilinde saf bir şiir tadı var."

V.H.KOCATÜRK (Türk Edebiyatı Tar.)
s. 792

" Tecer en halis soyundan bir şairdi, şairliği kadar folklorculuğu da ağır basmıştır. Çalışmalarında uzun bir süre Ankara'da Ülkü Dergisi'nin başında şiirimizi ve genellikle edebiyatımıza halka yaklaştırmak için çalıştı."

Yaşar NABİ

" Tecer için " T.F.A. s.210

" Ahmet Kutoi TECER, folklorumuzun aydınlarca unutulduğu, daha dolrusu Türk Folkloru, halk edebiyatı daha dikkati çekmediği bir dönemde ona layık olduğunu gösteren ilk sanatçıdır. O, yazılı eserlerinden çok, teşkilatçı çalışmalarlarıyla hizmet etti."

Cahit ÜZTELLİ

Tecer'in Folklorumuzun Hizmeti

T.F.A. s. 210, 1967

" Tecer'in başlıca ülküsü; halkbilim verilerimizi değerlendirmek ve Türk ruhunu, uluslararası sanat ve kültür dünyasında yaşatmaktır."

Ali Rıza ÖNDER

A.K.TECER, T.F.A. s.210, 1967

" O, folklorun ne olduğuna ve ne olmadığını, menleketinde sayılı birkaç kişiden biri olarak, çok iyi biliyordu."

Halil Bedii YÖNETKEN

T.F.A. s.210, 1967

" TECER'in vakitsiz ölümü ilç, Türk folkloru çok büyük mülkünü kaybet-
ti. Fakat onun açtaşı çayır bütün yarıta vücut buldu, şekil buldu, hareket
haline geldi. Açtaşı, nurlu yolda sayısız değer yotıştı, çıkar yolu o buldu."

Osman ATILLA

Milli Kültür, Ağustos 1977

" Ölümünün 10. Yılında A.N. TECER "

Aşıklarımız ise TECER için şöyle diyorlar :

Ahmet Kutsi TECER'e

Vakitsiz bağana esti

Yelin Kutsi Tecer senin

Nethin büyük dile gelmez

Halin Kutsi Tecer senin

Geçen yıllar seni arar

Bu felok çok canı yarar

Gelen aşık seni sorar

Elin Kutsi Tecer senin

Söyler seni anlayan dil

İçindeki cevher bir dil

Folklor bir bağ sende BİLİKLİ

Gülün Kutsi Tecer senin

Çobanoğlu'nun bu arzı

Hıda Bey söyledi sözü

Yakardı o anlara sazı

Telin Kutsi Tecer senin

Aşık Murat ÇOBANOĞLU

11.10.1971

Erzurum Turistik Lokantası

Halk Ozanları Toplantısında

Ahmet Kutsi TECER

Sivas'ta bağladı bu için başı

Folkloru temel oldu bu zatın taşı

Aşıklar meclisinde sofranın aşı

Boğlama telleri senindir senin

Suat IŞIKLI

11.10.1971

Erzurum Turistik Lokantası

Halk Ozanları Toplantısında

Yastırın'dan TECER'e

Ahmet adı esasında Kutsi'dir
Gönül yaylasının bülbülü Tecer
Edip, edebiyat soydan ırzıdır
İmlası, noktası, virgülü Tecer

Bu sultana dövriş diyen yanılmaz
Tatlı sohbetine doyup kanılmaz
Zahitlik süzümün ismi anılmaz
Kemlik kapuları sürgülü Tecer

Her kişi sevilmaz, bu bir namus
Vefa un Tecer'den, hiç vefa unma
Gül-i diba başka, her gül, gül ama
Tanrı'nın sevdiği bir gülü Tecer

Benzer karanlıca içten aya
Vendir Yastırın'ın gönlüne niye
Makihattir sözün, değildir niye
Mekteb-i edebden göngülü Tecer

Şemsi YASTIRIN

3.10.1985 Boşiktaş

T.F.A. Sayı: 218

A.Kutsi TECER

Aşık Veysel'in sazında
Ahmet Kutsi'yi gördüm
Oynayan kızın dizinde
Ahmet Kutsi'yi gördüm
Gizlidir gönül olayı
Dört ağrak onun kolayı
Çalınsa Sivas halayı
Ahmet Kutsi'yi gördüm

Gül, idi gönül başında
Daha taptaze çayında
Geçende Tecer deşinde
Ahmet Kutsi'yi gördüm

Ben görende yaşlanmıştı
Hem de ağızbağlanmıştı
Sanatta dalgalar aştı
Ahmet Kutsi'yi görürüm

Malayı çeken hor kızda
Türkülli olan hor sözde
Öten zurna çalan sazda
Ahmet Kutsi'yi görürüm.

Aşık Şeref TAŞLIOVA

11.10.1971

Erzurum Turistik Lokantacı
Halkozenleri Toplantısında

GENEL BİBLİYOGRAFYA

A- KİTAPLAR :

- 1- Aksoy, Öner Asma; Atasözleri ve Deyimler - 1965 T.D.K. Yayınları
- 2- Akyüz, Kenan; Dava Tesirinde Türk Şiiri Antolojisi 4. Basım 1969, İnkılâf Kitapevi
- 3- And, Motân; 50 Yıllık Türk Tiyatrosu - Ank. 1969
- 4- Başgöz, İlhan; İzahla Türk Halk Edebiyatı. Ank. 1966, s.140
- 5- Boratav, F. Naili; Türk Ağızlarının İşlevleri, Konuları, Biçimleri, İst. 1973
- 6- Caferoğlu, Ahmet ; Anadolı Ağızlarının Toplamaları, İst. 1943 T.D.K. Yayınları
- 7- Dizdaroğlu, Hikmet; Halk Şiirinde Türler, Ank. 1969, T.D.K. Yayınları
- 8- Gökmen, Muzaffer ; Tiyatro Tahlilleri, Ank. 1942
- 9- Gökyay, Orhan Saik ; Dedem Korkut Kitabı, İst. 1973
- 10- Kaplan, Mehmet ; Siir Tahlilleri- 2. Kısım, 1984. İst. Dergah Yayınları.
- 11- Kaplan, Mehmet ; Cumhuriyet Devri Türk Siiri. İst. 1975
- 12- Kaplan, Mehmet ; Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar- 2/1977.
- 13- Kocatürk, V. Mahir ; Türk Edebiyatı Tarihi Sh. 310
- 14- Köprülü, Fuat @ Türk Saz Sairleri, Köroğlu Maddesi. S. 61-62, İst- 1940
- 15- Kunoş, İgnaca ; Ninniler- İst. 1965
- 16- Saygun, A. Adnan ; Rıza, Artvin ve Kars Havalisi Türküleri ve Oyunları. İst. 1937
- 17- Saygun, A. Adnan ; Halk Türküleri, İst. 1937
- 18- Şener, Sevda ; Köşebaşı Üzerinde Geniş Bir İnceleme, Ank. 1972

- 19- Tanpınar, A. Hamdi ; Edebiyat Üzerine Makaleler, 1977, Sh: 112
- 20- Tecer, A. Kutsi ; Koçyiğit Köroğlu, Bin Temel Eser, 1969
- 21- Tecer, A. Kutsi ; Koçyiğit Köroğlu, 290, Ank. 1977, Kültür Bakanlığı Yayınları
- 22- Timuroğlu, Vecihi ; Ahmet Kutsi Tecer, Ank. 1980, İş Bankası Yayınları
- 23- Türkmen, Fikret ; Aşık Garip Hikâyesi Üzerinde Bir Araştırma, 1974
- 24- Uç, Himmet x Ahmet Kutsi Tecer'in Makaleleri, Diyarbakır, 1991
- 25- Uç, Himmet ; Ahmet Kutsi Tecer Üzerinde Bir Araştırma, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edb. Fak. Lisans Tezi, y.t. 75/11

B- MAKALELER

- 1- Atilia, Osman ; A. Kutsi Tecer, Milli Kùltür, Ağustos, 1977
- 2- Batu, Selahattin ; Kutsi Tecer'in Ardından, T.F.A.D. Eylül, 1967
- 3- Çağlar, K. Behçet; Kutsi Can T.F.A.D. Eylül 1967, s. 218
- 4- Dizdaroğlu, Hikmet ; Türk Dili Dergisi, Ekim 1967, S : 193
- 5- Ertop, Konur ; Kutsi Tecer ; T.F.A.D. 1967, S : 218, Eylül 1967
- 6- Hinger, İhsan ; Tecer'in Ardından, T.F.A.D. S: 218 Eylül 1967
- 7- Köklügiller, Ahmet ; T.F.A.D., A.Kutsi Tecer, S. 218 Eylül 1967
- 8- Muzaffer, Uyguner ; Tecer'in Folklor Çalışmaları, T.F.A.D. S. 218, Eylül 1967
- 9- Yaşar, Nabi ; A.Kutsi Tecer; Varlık, S. 659 1 Ağustos 1967
- 10- Ünder, Rıza, Ali ; A.Kutsi Tecer, T.F.A.D. S.218, Eylül 1967
- 11- Öztelli, Cahit ; Tecer'in Folklorumuza Hizmeti, T.F.A.D. S. 218 Eylül 1967
- 12- Tuncel, Bedrettin ; Koçyiğit Tecer'imiz, T.F.A.D., S 218, Eylül 1967
- 13- Tuncer, Ferit, Ragıp ; 25 Yılın Sairleri, Her Hafta Dergisi, İst. 17 Ekim 1949

C- A. KUTSİ TECER'in MAKALELERİ

- 1- Acaba, Oluş Dergisi - S. 17, 23 Nisan 1939
- 2- Alay, Şenlik, Düşün, İstanbul Dergisi, C 2, S: 5, Mayıs, 1955
- 3- Aydınlara Düşen Hizmet ; Ülkü Y.S/C- 6 S: 7, 16 Ağustos 1944
- 4- Büyük Kurultay ve İnsanlık Ülküsü, Ülkü Y.S/C 4, S:41
Haziran 1943
- 5- Cezair Türk Şairlerinin Şiirleri. Halk Bilgisi Haberleri,
Ank, 1928
- 6- Dergiler Arasında ; Ülkü Y.S/Say. 7, 10 Ocak 1942
- 7- Dergiler Arasında ; Ülkü Y.S/Sayı 6, 18 Aralık 1941
- 8- Dergiler Arasında ; Ülkü Y.S/Sayı 8, 16 Ocak 1942
- 9- Düşün ve Oyun ; T.F.A.D. S: 3083
- 10- Halk Edebiyatı ve Folklor, Kalın Mecmuası, 3 Mayıs 1938, S:99-104
- 11- Halk Evleri Yıldönümünde, Ülkü, Sayı 11, 1 Mart 1942
- 12- Karacaoğlan'a Yeni Bir Bakış ; İstanbul Dergisi C 1, Sayı: 12,13,14,
1954
- 13- Köroğlu'na Dair ; Halk Bilgisi Mecmuası. 1928
- 14- Karagöz ve Kuklaya Ait Kısa Notlar ; T.F.A.D. C 5, Sayı: 119
- 15- Köylü ; Ülkü Y.S/C 3, Sayı 28, 16 Kasım 1942
- 16- Mukallid ve Mühdikler, İstanbul Dergisi, Sayı : 7, C 3, Temmuz 1956
- 17- Ortaoyunda Curcuna ; İstanbul Dergisi C 2, Sayı: 3, Eylül 1955
- 18- Ortaoyununda Pişekar ; İstanbul Dergisi C 2, Sayı: 10 Ekin 1955
- 19- Ortaoyunda Kavuklu ; İstanbul Dergisi C 2, Sayı 10, Ekin 1955
- 20- Ortaoyununda Kostüm ve Aksesuar ; Forum ^D Dergisi C 2, Sayı: 194
- 21- Ortaoyunu Tiyatrodur ; İstanbul Dergisi Sayı, 5, Mayıs 1955
- 22- Ortaoyununda Program ; İstanbul Dergisi, C 2, Sayı 2, Şubat 1955

- 23- Oyun Kolları; İstanbul Dergisi, Sayı 9, Eylül 1956
- 24- Oyunların Bölge ve Tipleri Hakkında ; T.F.A.D. Sh: 3051
- 25 - Oyun Folkloru ; T.F.A.D., C 7, Sayı 140, Ekim 1961
- 26- Şark ve Garp ; Görüş, C 1, S 1, 1930
- 27- Taklid ve Ortaoyununun İki Görünüşü ; İstanbul Dergisi C 2, Sayı 6, Haziran 1955
- 28- Taklid ve Oyun ; İstanbul Dergisi, C 2, Sayı 7, Temmuz 1955
- 29- Temsilli Fakslı Türküler ; İstanbul Dergisi, Sayı 8, Ağustos 1956
- 30- Tiryaki ; İstanbul Dergisi, C 2, Sayı 12, Aralık 1955
- 31- Türk Folklorunda Sosyal Mesele; İstanbul Teknik Üniversitesi Konferanslarından 16 Mart 1967

S U M M A R Y

Ahmet Kutsi Tecer, one of the elite people of Turkish. Literature in the period of Republic, gave many contributions to our literature, culture and folklore with his great studies in the field of theatre, poetry and folklore.

In his poems and plays he tried to catch national and traditional features of the events, he absolutely felt the soul of our people. Especially, he gave more importance of the public's values by working in different places and institutions and he also showed them the way to go.

In this study I tried to take A.K.TECER examining his this side. And I agreed to name my thesis as the Contributions of A.K.Tecer to Turkish Folk Literature and Turkish Folklore.

This thesis is divided in to four chapters. The first one includes the author's life and works and the second one his work on folklore and folk literature. The subdivisions :

- A) The institutions he worked on, this subject, press periodicals and his services,
- B) His works on public theatre,
  - a) His articles on public theatre,
  - b) His research on public theatre; KÖYLÜ Temsilleri (Villager plays)
  - c) The folklore elements in theatre traces,
- C) The elements of folk literature and folklore in his poems.

- The third chapter is about thinks of A.K.Tecer on Folklore and folk literature. The subdivisions :

- A) The thoughts of the writer related to folk poem and folk music
- B) Public houses according to A.K.Tecer
- C) Folk literature and folklore

- The fourth chapter includes these; What the others of his interest in folklore, the bibliography of the works which were used in the preparation of his thesis.